

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

МИГ
НОВИ ПАЗАР - КАСПИЧАН

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

*"Европейският земеделски фонд за развитие на селските райони:
Европа инвестира в селските райони"*

**ПРОУЧВАНЕ И АНАЛИЗ НА СОЦИАЛНО-
ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА ТЕРИТОРИЯТА НА МИГ
„НОВИ ПАЗАР – КАСПИЧАН“ И ОТРАЖЕНИЕТО МУ ВЪРХУ
ОБЛАСТНОТО РАЗВИТИЕ**

СЪДЪРЖАНИЕ

Списък на фигурите	4
Списък на таблиците	6
Списък на използваните съкращения.....	7
1. Обща характеристика на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“	8
1.1. Природогеографска характеристика	8
1.1.1. Географско положение и достъпност.....	8
1.1.2. Население и селища.....	9
1.1.3. Местна икономика	10
1.1.4. Място и роля на територията на МИГ в областта.....	10
1.2. Историческа характеристика и културно наследство	11
1.2.1. Историческо развитие на територията.....	11
1.2.2. Културно наследство	12
1.3. Изводи	14
1.3.1. Проблеми	14
1.3.2. Потенциали и възможности	14
2. Състояние на местната икономика.....	15
2.1. Обща характеристика на местната икономика.....	15
2.2. Развитие и принос на икономиката на МИГ в областната икономика	15
2.2.1. Брой предприятия	15
2.2.2. Брой заети лица	16
2.2.3. Стойност на произведената продукция	17
2.2.4. Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи	17
2.3. Динамика на местната икономика.....	18
2.4. Структура на икономиката на територията на МИГ	21
2.4.1. Разпределение на предприятията	22
2.4.2. Разпределение на заетите в предприятията.....	22
2.5. Развитие на първичния сектор на икономиката.....	23
2.6. Развитие на сектор „Индустрия“	25
2.7. Развитие на сектора на услугите	25
2.8. Туризъм.....	25
2.8.1. Проблеми	26
2.8.2. Потенциали и възможности	27
3. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси	28
3.1. Демографска характеристика и тенденции	28
3.1.1. Общо население и полова структура	28
3.1.3. Етническа структура на населението	31
3.1.4. Образованост на населението	32
3.2. Образователна характеристика.....	33
3.2.1. Детски градини.....	33
3.2.2. Училища.....	34
3.3. Здравеопазване	36
3.3.1. Ясли	36
3.3.2. Болнична и извънболнична помощ	37
3.4. Социални услуги	38
3.5. Трудов пазар и доходи на населението.....	41
3.6. Спорт	45

3.7. Изводи	47
3.7.1. Проблеми	47
3.7.2. Потенциали и възможности	47
4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията.....	48
4.1. Транспортна инфраструктура и достъпност	48
4.1.1. Транспортни коридори с национално и наднационално значение	48
4.1.2. Автомобилен транспорт и инфраструктура	48
4.1.3. Железопътен транспорт и инфраструктура	50
4.2. Енергийна инфраструктура и възобновяеми източници на енергия.....	50
4.3. Газоснабдяване (газопреносна и газоснабдителна мрежи)	50
4.4. Водоснабдителна и канализационна инфраструктура	50
4.5. Изводи за инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията.....	51
4.5.1. Проблеми	51
4.5.2. Потенциали и възможности	51
5. Екологично състояние и рискове	52
5.1. Атмосферен въздух.....	52
5.2. Води 52	
5.3. Почви и земни недра.....	53
5.4. Защитени територии и зони	54
5.5. Управление на отпадъците.....	54
5.6. Изводи	55
5.6.1. Проблеми	55
5.6.2. Потенциали и възможности	55
6. Управление и административен капацитет	56
6.1. Структура на управление и функциониране на МИГ	56
6.2. Политики, стратегии и програми на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“	56
6.2.1. Действащи стратегии и програми на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“	57
6.3. Капацитет за реализация и препоръки за залагане на мерки в новата СВОМР	61
6.4. Изводи	64
6.4.1. Проблеми	64
6.4.2. Потенциали и възможности	64
7. Синтезен SWOT анализ	65

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ

Фигура 1. Брой на предприятията в област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар - Каспичан“ за периода 2014-2021 г.	16
Фигура 2. Заети лица в област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар - Каспичан“ за периода 2014-2021 г.	16
Фигура 3. Стойност на произведената продукция в област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар - Каспичан“ за периода 2014-2021 г.	17
Фигура 4. Разходи за придобиване на ДМА в област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2021 г.	18
Фигура 5. Брой предприятия на 1000 д. в България, в област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2021 г.	19
Фигура 6. Произведена продукция на 1000 д. в България, в област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2021 г.	19
Фигура 7. Заети лица на 1000 д. в България, в област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2021 г.	20
Фигура 8. РДМА на 1000 д. България, в област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2021 г.	21
Фигура 9. Дял на предприятията според броя на заетите в тях, 2021 г.	22
Фигура 10. Дял на заетите в предприятията според броя на заетите в тях, 2021 г.	23
Фигура 11. Брой регистрирани земеделски стопани и животновъди за периода 2014-2022 г. на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“	24
Фигура 12. Пренощували лица, реализирани нощувки и приходи от тях на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2022 г.	26
Фигура 13. Население на територията на МИГ „Нови пазар - Каспичан“ по местоживеене към 31.12. за периода 2014-2022 г.	28
Фигура 14. Раждаемост на 1000 души от населението на България, на област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2022 г.	29
Фигура 15. Смъртност на 1000 души от населението на България, на област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2022 г.	29
Фигура 16. Естествен прираст на 1000 души от населението на България, на област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2022 г.	30
Фигура 17. Заселени на 1000 души от населението на България, на област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2022 г.	30
Фигура 18. Изселени на 1000 души от населението на България, на област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2022 г.	30
Фигура 19. Механичен прираст на 1000 души от населението на България, на област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2021 г.	31
Фигура 20. Етническа структура на населението на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“, област Шумен и България, 2021 г.	32
Фигура 21. Образователна структура на населението на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“, област Шумен и България за 2011 г. и 2021 г.	33
Фигура 22. Динамика на децата, персонала и местата в ДГ на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ (за периода между учебни години 2014/15 г. и 2021/22 г.)	34
Фигура 23. Брой на напусналите ученици от I до VIII клас по учебни години на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“	36
Фигура 24. Население в под, над и в трудоспособна възраст на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2022 г.	41

Фигура 25. Средногодишна безработица територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ и по административни нива за периода 2014-2021 г.	42
Фигура 26. Регистрирани безработни и равнище на безработица на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“	43
Фигура 27. Разпределение на заетите според големината на предприятието, 2021 г.	44
Фигура 28. Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ и по административни нива за периода 2014-2021г.	44
Фигура 29. Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение по сектори на икономиката и по административни нива на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2021 г.	45

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

Таблица 1. Населени места на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“	10
Таблица 2. Ключови показатели за местното развитие на територията на МИГ и спрямо областта	11
Таблица 3. Читалища на територията на МИГ и тяхното местоположение	13
Таблица 4. Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия на територията на МИГ „Нови пазар - Каспичан“, 2021 г.	21
Таблица 5. Училища на територията на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за учебната 2022/2023 година.....	34
Таблица 6. Паралелки, учители и учащи се в училищата на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ по класове	35
Таблица 7. Детски ясли, места и деца в тях и обхват на детските ясли на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2022 г.	37
Таблица 8. Медицински заведения, легла в тях и лекари на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2021 г.	37
Таблица 9. Социални услуги на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“	38
Таблица 10. Регистрирани спортни клубове по вид спорт и местоположение.....	45
Таблица 11. Спортни обекти на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“, капацитет и състояние	46
Таблица 12. Дължина и състояние на пътната настилка на общинските пътища	49
Таблица 13. Списък на микроязовирите на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“	52
Таблица 14. Защитени зони на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“	54
Таблица 15. Мерки/дейности, заложи в ИТСР, приложими за СВОМР на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“	58
Таблица 16. Сравнение между заложен и реализирания бюджет в СВОМР (в лв.).....	63

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

АМ	Автомагистрала
ВОМР	Водено от общностите местно развитие
ДМА	Дълготрайни материални активи
ИСУН	Информационна система за управление и наблюдение на Структурните инструменти на ЕС в България
МИГ	Местна инициативна група
НИАР	Национален историко-археологичен резерват
НСИ	Национален статистически институт
ОИСР	Организацията за икономическо сътрудничество и развитие
ОП	Оперативна програма
ПИРО	План за интегрирано развитие на община
ПРСР	Програма за развитие на селските райони 2014-2020
РДМА	Разходи за дълготрайни материални активи
РИОСВ	Регионално инспекция по околна среда и водите
ФПЧ	Фини прахови частици

1. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ТЕРИТОРИЯТА НА МИГ „НОВИ ПАЗАР – КАСПИЧАН“

1.1. ПРИРОДОГЕОГРАФСКА ХАРАКТЕРИСТИКА

1.1.1. Географско положение и достъпност

Географско местоположение и достъпност

Териториалният обхват на Местна инициативна група (МИГ) „Нови пазар – Каспичан“ заема изцяло административните граници на общините Нови пазар и Каспичан. Разположена в източната част на област Шумен, МИГ „Нови пазар – Каспичан“ има общи граници с общините Хитрино, Каолиново, Никола Козлево, Вълчи Дол, Ветрино, Провадия и Шумен. **МИГ има и обща граница с МИГ „Възход - Ветрино-Вълчи дол-Провадия“.**

Общинските центрове на двете общини на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ – гр. Каспичан и гр. Нови пазар – се намират съответно на 22 km и 25 km източно от областният център гр. Шумен.

Общата територия на МИГ е 692,7 km², с което заема една пета (20,4%) от територията на област Шумен.

Разположението на гр. Нови пазар в близост до главните пътни артерии за гр. Варна, гр. Силистра, гр. Шумен, гр. Добрич и гр. Русе, позволява да се осъществява добро покритие по отношение на товарнатовареност и човекнатовареност.

Местоположението на МИГ предопределя добрата свързаност със съседните територии и икономическите възможности за развитие. През територията ѝ преминава трасето на АМ „Хемус“ (А2), което свързва пряко гр. Варна (Морската столица на България) и гр. Шумен, а косвено гр. Варна и гр. София, посредством републикански път I-4 (Е772), част от Европейската пътна мрежа (TEN-T). Вътрешните връзки до тази транспортна инфраструктура (АМ „Хемус“) от висок клас се осъществяват посредством пътища от първи (Е70 „Русе – Шумен – Варна“(I-2)) и втори клас (II-27 „Нови пазар – Добрич“) от републиканската пътна мрежа и други от общинската мрежа.

Релеф и полезни изкопаеми

Релефът на територията на МИГ е платовиден и равнинен, като територията ѝ попада в централната част на Източната Дунавска равнина. Територията на МИГ е разположена във височинните пояси с надморска височина от около 100 до 480,6 m. Срещат се ниски хълмове и платовидни заравнености.

Територията на МИГ е бедна на полезни изкопаеми. Малка част от природните богатства, които се добиват от земните недра на територията на МИГ участват активно в стопанството, поради ограничените промишлени запаси. Основните полезни изкопаеми са глинести материали (каолинови глини), кварцови пясъци и варовици (добивани от находище „Каменица“, разположено в землището на с. Златна нива).

Климат

МИГ „Нови пазар – Каспичан“ попада в умерено-континентална климатична подобласт в Среден климатичен район на Дунавската хълмиста равнина (100-450 м. н. в).

Зимата е относително студена, а лятото – горещо. Това се дължи на откритостта на Дунавската хълмиста равнина, която не създава пречки на нахлуващите от север – северозапад студени континентални въздушни маси.

Средната продължителност на слънчевото греене е около 2 204 часа/год. и е по-голямо от това за страната, благодарение на по-малката средна облачност. Продължителността на

слънцегреенето предоставя **отлични условия за полско земеделие и възможност за развитие на възобновяеми източници на енергия.**

Количеството на валежите се характеризира с пролетно-летен максимум и есенно-зимен минимум, като годишният максимум на валежите достига 600 mm.

Води

Територията на МИГ е бедна на големи повърхностни води. Основна водна артерия и водосбор на водите на територията на МИГ е р. Провадийски и левият ѝ приток – р. Крива река. Река Крива река навлиза в територията на МИГ при село Църквица, община Никола Козлево с проломна долина между Войводското плато на запад и платото Стана на изток. При село Жилино излиза от пролома и протича в южна посока през източната част на Плисковското поле, минава през центъра на град Нови пазар и на 2 km южно от село Енево се влива отляво в Провадийска река.

На 2,5 km северозападно от с. Мировци, на 409 м н.в., в платото Стана извира река Карамандере (ляв приток на Суха река, от басейна на Дунав), която протича с първите 12 – 13 km през територията на община Нови пазар.

В южната част на общината протича горното течение на река Главница, десен приток на Провадийска река. Тя води началото си под името Мерявица от подножието на връх Аталана в Провадийското плато на 365 m н.в., на 3 km югоизточно от село Кюлевча. До изтичането си от язовир „Снежина“ тече на югоизток в дълбока долина под името Аннадере, след което напуска пределите на община Каспичан.

От западната част на територията на МИГ навлизат водите на р. Каменица, които се движат в югоизточна посока към гр. Каспичан, заобикалят го и след това се вливат в речното корито р. Крива река.

Управлението на водните басейни попада предимно под юрисдикцията на Басейнова дирекция „Черноморски район“ (БДЧР) с административен център гр. Варна, докато североизточната част на територията на МИГ е под компетентността на Дунавски район за басейново управление и обхваща землищата на с. Беджене, с. Преселка, с. Мировци, с. Сечище, с. Тръница и с. Писарево.

Почви

Съгласно почвеното делене и почвената карта на България територията на МИГ попада в Шуменско-Варненския район на карбонатните черноземни от Дунавската хълмиста равнина. По поречията на реките и притоците им се разпростират алувиални и алувиално-ливадни пясъчливи и пясъкливо-глинести почви.

Преобладаващите черноземни почви са с мощен хумусен слой, но са с по-тежък механичен състав. Бонитетът на почвите е между 76 и 84 бала, което е индикатор за добрите и много добрите им продуктивни възможности.

Преобладаващите черноземни почви допълват добрите климатични и релефни условия на територията на МИГ и благоприятстват за интензивно земеделие.

1.1.2. Население и селища

В исторически план от 2000 г. насам населението на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ устойчиво намалява. Това е характерно като цяло и за територията на Република България за същия период (2000-2022 г.). През първата половина на периода (2000-2010 г.) населението намалява с 3 141 д., а през втората (2012-2022 г.) – с 3 849 г. Годината между двата периода (2011 г.) е с най-отчетливия спад на населението на годишна база -2 273 д. Към 2022 г.

населението на територията на МИГ е 20 733 д., от които 14 484 д. в община Нови пазар и 6 250 д. в община Каспичан.

Селищната структура на територията на МИГ е формулирана от мрежа от населени места. Тя се състои от 3 града (гр. Каспичан, гр. Плиска и гр. Нови пазар) и 23 села.

Таблица 1. Населени места на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“

МИГ „Нови пазар – Каспичан“		
община Каспичан	община Нови пазар	
гр. Каспичан	гр. Нови пазар	с. Писарево
гр. Плиска	с. Беджене	с. Правенци
с. Върбяне	с. Войвода	с. Преселка
с. Златна нива	с. Енево	с. Сечище
с. Каспичан	с. Жилино	с. Стан
с. Косово	с. Зайчино ореше	с. Стоян Михайловски
с. Кюлевча	с. Избул	с. Тръница
с. Марково	с. Мировци	
с. Могила	с. Памукчии	

Населението на територията на МИГ към 2022 г. е съсредоточено предимно в градовете – 61%, а останалата част е разпръснато по селата – 39%. При преглед на населението по местоживееене по общини прави впечатление, че населението в община Нови пазар е ясно градски обособено (съотношението между градското и селското население е 70% към 30%), докато в община Каспичан, то заема лек превес над населението в селата (съотношението между градското и селското население е 52% към 48%).

1.1.3. Местна икономика

Развитието на местната икономика в рамките на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ се различава от това на национално ниво по повечето икономически показатели. МИГ следва тенденцията на национално ниво за ръст на произведената продукция през периода 2014-2021 г., без да се регистрират години с отрицателни отклонения.

Икономиката в рамките на МИГ е тясно специализирана в преработващата промишленост. Селското стопанство (селско, горско и рибно стопанство) и търговията (в т.ч. и ремонт на автомобили и мотоциклети) играят второстепенна роля за икономическия профил на територията на МИГ.

Произведената продукция от предприятията на територията на МИГ, по смисъла на Агрегирана номенклатура АЗ на НСИ, е предимно от индустриалния сектор, докато от сектор „Услуги“ и сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ тя е относително еднаква.

Що се отнася до приходите от произведената продукция, в относителни стойности, те следват икономическия профил на МИГ.

Заетите лица в структурите на икономиката са основно съсредоточени в индустрията и услугите, докато в селско, горско и рибно стопанство те са най-малко.

1.1.4. Място и роля на територията на МИГ в областта

Територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ заема около една пета от територията на област Шумен и е населявана от 20 734 д., които са 13,85% от тези в областта. Гъстотата на населението на територията на МИГ е приблизително 35 д./km², докато тази на областно ниво е 44 д./km².

Населението с висше образование на територията на МИГ е едва 8,93% от това в област Шумен. Делът на населението със средно образование формира 14,68% от това на областно ниво.

През 2021 г. броят на безработните лица в относителна стойност е 8,83% от тези на областно ниво, а трудоспособното население, или лицата, които са на възраст 15-64 г., са 13,86% от лицата на същата възраст в област Шумен.

11% от заетите лица в област Шумен работят в нефинансови предприятия на територията на МИГ, като нетните приходи от произведената от тях продукция възлиза на 8,17% от тази на областта.

Таблица 2. Ключови показатели за местното развитие на територията на МИГ и спрямо областта

Показател (мерна единица)	За МИГ	Дял от областта (%)	Общо за областта
Територия (км ²)	592,70	17,48	3 390,2
Население (към 31.12.2022 г., НСИ)	20 734	13,85	149 628
Гъстота на населението (д./км ²)	34,98	-	44
Степен на образование – висше (д., Преброяване 2021 г., НСИ)	2 400	8,93	26 861
Степен на образование – средно (д., Преброяване 2021 г., НСИ)	9 393	14,68	63 960
Безработни, регистрирани в БТ, 2021 (д., ДБТ)	536	8,83	6 068
Лица между 15-64 г., (д., Преброяване 2021 г., НСИ)	4 151	13,86	87 644
Заети лица (изчислени в еквивалент на пълна заетост), 2021	4 436	11	37 582
Нетни приходи от продажби (хил. лв.), 2021 г.	408 825	8,17	4 999 107

Източник: по данни от НСИ и Агенция за заетостта

1.2. ИСТОРИЧЕСКА ХАРАКТЕРИСТИКА И КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

1.2.1. Историческо развитие на територията

По земите на територията МИГ са живели и са се кръстосвали пътищата на различни племена и народи, като културата на всички тях се е наслявала през вековете и оказвала благотворно влияние при създаване на българската народност, при сформирание на старобългарската материална и духовна култура. Земите на територията на МИГ стават център на Българската държава, на българската държавност и култура.

Още в дълбока древност по тези земи е кипял живот. Множеството селища, крепости и некрополи както от античната и късноантичната епоха, така и от времето на Първото и Второто българско царство, свидетелстват, че земите са били винаги гъсто населени. Открито е крайпътно римско селище, свързващо Марцианопол и Абритус, на име Диней (до с. Войвода), през което е минавал оживен римски път, който е свързвал Черно море с Дръстър (Силистра) и Абритус (Разград).

По-късно с турския завоевателен поход от 1388 г. в цялата североизточна част на България, населявалите територията на МИГ попадат под Отоманско владичество, като значителна част от тях са били избити, а живите били насилствено ислямизирани.

През периода до Освобождението населението е нараснало (според преброяването през 1865 г. то е 1 717 души). Заедно с традиционните отрасли земеделие и животновъдство, разпространение получават занаятите. Разширява се дейността на местните търговци. Нараства търговския обмен на местния пазар. През 1863-64 год. е построено шосето Шумен – Нови пазар – Варна. Расте делът на българското занаятчийско производство и търговията. Построена е и първата жп линия Русе – Каспичан – Варна (1863-1867 г.). Нови пазар се очертава като

икономически център на района. Засилват се църковно-националните борби, осъзната е нуждата от просвета.

През XIX век животът по земите на територията на МИГ е белязан от възрожденски дух. Изграждат се училища, къщи за бъдещите даскали, читалища, по-късно е бил създаден таен революционен комитет. Няколко години по-късно избухва Освободителната война 1877-78 г. Територията на МИГ не е била в района на активни бойни действия. На територията на гр. Нови пазар руските войски влизат на 17 юли 1878 год. Това са частите на 47 украински полк от 12 пехотна дивизия на източния отряд и 131 тирасполски полк от 33 пехотна дивизия на същия отряд. В деветмесечния си престой руските войски полагат грижи за изграждане на българското самоуправление. То е поверено на Градски съвет. Нови пазар става околия с 12 общини и 50 селища до 1901 год., когато околията е закрыта и възстановена отново в 1925 г.

Общинските градове на територията на МИГ датират като градове от 1883 г. за гр. Нови пазар с указ №1071 на Александър I Батенберг и 1964 г. с указ №546 на Президиума на Народно събрание за гр. Каспичан.

1.2.2. Културно наследство

Културното наследство на територията на МИГ се състои от многобройни исторически паметници от национално и световно значение, свидетелстващи за богатото историческо минало по земите на територията на МИГ.

С най-голяма значимост за националната памет, развитието на територията, както и за развитието на туризма на територията на МИГ е **Националният историко-археологичен резерват „Плиска“**, в който се намират: **каменни останки от Първата българска столица – Плиска**; музей, в който са изложени ценни културно-исторически реликви свързани с района за периода VII-X век; Голямата базилика, включваща архиепископски дворец, базилика и манастир, е била най-големият християнски храм в Югоизточна Европа от времето на покръстването на българския народ. НАИР „Плиска“ е част от 100-те национални туристически обекта.

На територията на МИГ попада част от друг национален архитектурно-исторически резерват – „Мадара“, съгласно схема „Културно наследство“ на Общ устройствен план на Община Каспичан. В резервата се намират няколко археологически паметници, сред които скален релеф (барелеф), изсечен през VIII век върху отвесна скала на височина 23 m – Мадарският конник. Той е включен в списъка на световното културно и природно наследство на Ш-тата сесия на Комитета за световно и природно наследство (Луксор - Кайро - X.1979 г.)

На територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ съществуват множество археологически и архитектурни паметници, които представляват голям потенциал за развитието на интегриран туризъм, включващ различни форми на туризма, като културно-исторически, селски, спортен и други.

Културен живот

Културният живот е предопределен от културните обекти на територията на МИГ, осигуряващи самостоятелни дейности и инициативи. Това са предимно читалищата, които са разпръснати по населени места, изключение правят с. Сечище и с. Тръница, в които няма читалища. Общинската художествена галерия „Петър Персенгиев“ (в сградата също се помещава археологическа сбирка) също е част от културния живот на населението в територията на МИГ.

Културният календар на територията на МИГ е разнообразен, тъй като в него са включени редица фестивали, чествания на национални празници, събори, а също така се провеждат три национални и един международен конкурси – литературен конкурс „Калина

Малина“ (конкурс за детско-юношеска литература), конкурс за акордеонисти „Танцуващи клавиши“, конкурс за гайдари и инструментални камерни състави „Вълшебни ритми“ и Международен конкурс „Майстори на шеговития къс разказ Зевзек“. Освен международни и национални конкурси се провеждат и редица фестивали и празници на местните населени места.

В културния живот на МИГ се включват и театралните представления, които се играят в театър „Каспичан“ при НЧ „Пробуда - 1928“ в гр. Каспичан, театрална зала в бивш Профсъюзен дом и Зрителна зала на НЧ „Христо Ботев – 1872“ в гр. Нови пазар.

Културният живот на територията на МИГ е донякъде предопределен от планираните събития в културните календари на община Нови пазар и община Каспичан.

Таблица 3. Читалища на територията на МИГ и тяхното местоположение

Наименование на читалището	Населено място
НЧ „Пробуда - 1928“	гр. Каспичан
НЧ „Освобождение - 1904 г.“	гр. Каспичан, кв. Калугерица
НЧ „Христо Ботев - 1873“	гр. Нови пазар
НЧ „Назъм Хикмет - 1954“	гр. Нови пазар
НЧ „Просвета - 1911“	гр. Плиска
НЧ „Напредък“	с. Беджене
НЧ „Напредък - 1928“	с. Войвода
НЧ „Васил Левски - 1924“	с. Върбяне
НЧ „Васил Левски - 1895“	с. Енево
НЧ „Просвета - 1929“	с. Жилино
НЧ „Христо Ботев - 1922“	с. Зайчино ореше
НЧ „Васил Левски - 1927 г.“	с. Златна нива
НЧ „Отец Паисий - 1928“	с. Избул
НЧ „Христо Ботев - 1896“	с. Каспичан
НЧ „Христо Косовски - 1926“	с. Косово
НЧ „Каменен стълб - 1888“	с. Кюлевча
НЧ „Христо Ботев - 1892 г.“	с. Марково
НЧ „Развитие - 1908“	с. Мировци
НЧ „Просвета – 1874“	с. Могила
НЧ „Просвета – 1919 г.“	с. Памукчии
НЧ „Климент Охридски“	с. Писарево
НЧ „Пробуда - 1921“	с. Правенци
НЧ „Просвета – 1921“	с. Преселка
НЧ „Просвета – 1924“	с. Стан

Наименование на читалището	Населено място
НЧ „Иван Вазов – 1911“	с. Стоян Михайловски

Източник: *Регистър на народните читалища*

1.3. ИЗВОДИ

1.3.1. Проблеми

- Ограничени водоизточници, включително за напояване;
- Частично изградената автомагистрала „Хемус“ като фактор, влияещ за привлекателността на територията на МИГ;
- Територията на МИГ е бедна на полезни изкопаеми;
- Обезлюдяване на територията на МИГ.

1.3.2. Потенциали и възможности

- Единствената МИГ на територията на областта;
- Граничи с друга МИГ – възможности за партньорства;
- Богато културно наследство дава потенциал за развитие на интегриран туризъм с различни форми на туризъм;
- Висок бонитет на почвите – плодородни почви;
- Благоприятни климатични условия за земеделие;
- Град Нови пазар е опорен център на територията на МИГ и има надобщинско и над МИГ значение;
- Богат културен календар и развита читалищна мрежа.

2. СЪСТОЯНИЕ НА МЕСТНАТА ИКОНОМИКА

2.1. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА МЕСТНАТА ИКОНОМИКА

МИГ „Нови пазар – Каспичан“ е значим участник в икономиката на областта, покривайки широк спектър от отраслите на националното стопанство. През последните 8 години, според данните за нетни приходи от продажби и стойност на произведената продукция, МИГ представлява между 9,3% и 10,8% от общия икономически обем на областта. Това разнообразие от икономически дейности на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ се обуславя от множество фактори, които влияят върху развитието и разпределението на икономическите сектори.

С основно стопанско значение за развитието на територията на МИГ е преработващата промишленост, в която са съсредоточени около половината заети лица. Преработващата промишленост формира над половината от стойността на произведената продукция и приходите от нея. Най-голям брой предприятия са съсредоточени в търговията и ремонта на автомобили и мотоциклети – 36%.

Следващите точки ще обхванат всички аспекти на местната икономика, като се направят сравнения с данните за област Шумен, където е уместно. Целта е да се излязят потенциалите и силните страни на местната икономика и да се открият възможни слабости, ако такива съществуват.

2.2. РАЗВИТИЕ И ПРИНОС НА ИКОНОМИКАТА НА МИГ В ОБЛАСТНАТА ИКОНОМИКА

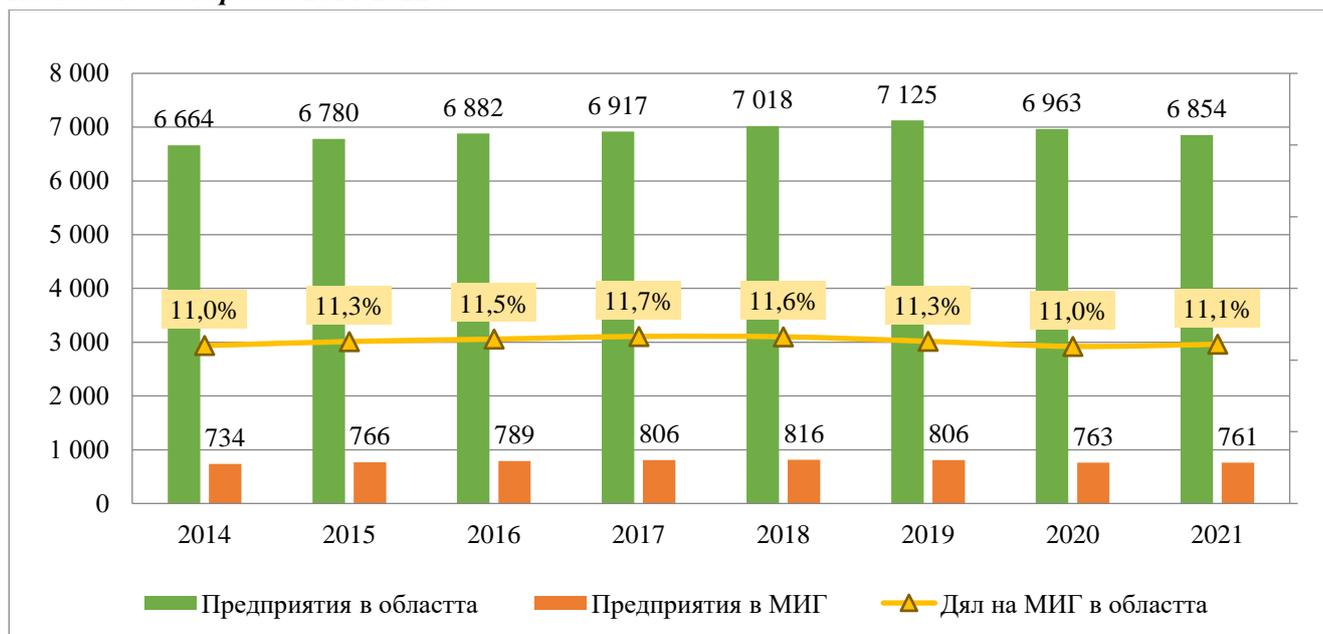
Близостта на МИГ до областния център – гр. Шумен, преминаващите транспортни коридори от национално и европейско значение и наличието на ограничено разнообразие от нерудни полезни изкопаеми в близост до територията ѝ, оказват влияние върху развитието и структурата на местната икономика и нейния принос към областта. Приносът на икономиката на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за областната икономика е проследен чрез сравняване на основни икономически показатели на областно и общинско ниво.

2.2.1. Брой предприятия

През периода 2014-2021 г. броят на предприятията на територията на МИГ за година варира между 734 бр. и 816 бр. За разглеждания период броят на предприятията се е увеличил с 3,7% или с 27 бр. Осредненият брой предприятия на годишна база за разглеждания период е 780 бр.

Броят на предприятията на територията на МИГ съставят 11,1% (761 бр.) от тези в област Шумен за 2021 г. Техният дял е различен за всяка година през разглеждания период (2014-2021 г.), но варира между 11% и 11,7%. Най-малък е през 2014 г. – 11%, а най-голям – през 2017 г. През 2018 г. се регистрира по-нисък дял на предприятията на територията на МИГ в областта спрямо 2017 г., но броят им е най-голям за целия разглеждан период.

Фигура 1. Брой на предприятията в област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар - Каспичан“ за периода 2014-2021 г.

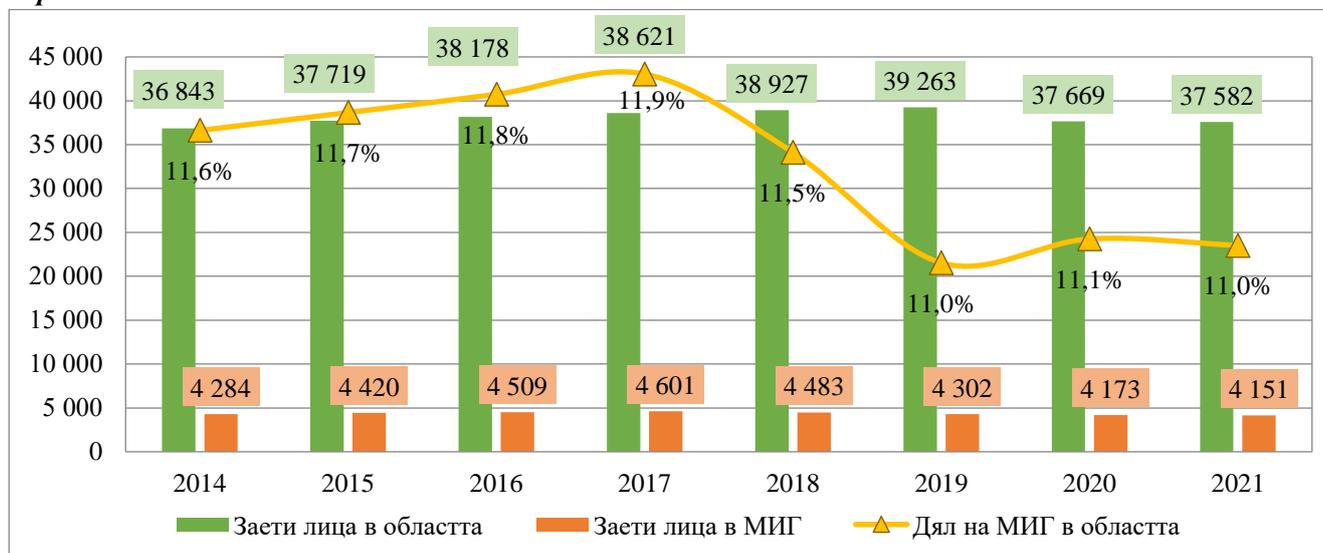
Източник: по данни на НСИ, собствени изчисления

2.2.2. Брой заети лица

Проследяването на динамиката на броя на заетите в областта и МИГ показва, че с настъпването на ковид пандемията (края на 2019 г.) тя се влошава. Графиката (Фигура 2) показва, че броят на заетите на територията на МИГ следват тенденция на намаляване, като за разглеждания период (2014-2020 г.) той е намалял с 3,1% или със 133 души. Причините за намаляване на заетостта са комплексни. Проблемът с намаляване на заетостта може да започне да се разрешава чрез предприемане на целенасочени действия за активиране на безработните лица, особено на тези, които са дългосрочно безработни и извън пазара на труда в продължение на повече от 12 или 24 месеца.

Делът заетите на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ спрямо тези в област Шумен също намалява, с 0,6% за разглеждания период.

Фигура 2. Заети лица в област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар - Каспичан“ за периода 2014-2021 г.

Източник: по данни на НСИ, собствени изчисления

2.2.3. Стойност на произведената продукция

Произведената продукция от нефинансовите предприятия в икономиката на МИГ бележи увеличение през периода 2014-2021 г. Тя се е увеличила с 46,3% за периода 2014-2021 г. В определена степен, повишаването на стойността е резултат и от въздействието на инфлационните тенденции, по-специално през периодите 2014-2015 г. и 2021 г.

Тенденция на нарастване на стойността на произведената продукция е характерно за същият период, както на национално ниво, така и на областно.

Делът на приходите от дейността на нефинансовите предприятия на територията на МИГ намалява за периода 2014-2020 г. с 1,5%, като за 2021 г. той е 9,3%.

Фигура 3. Стойност на произведената продукция в област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар - Каспичан“ за периода 2014-2021 г.

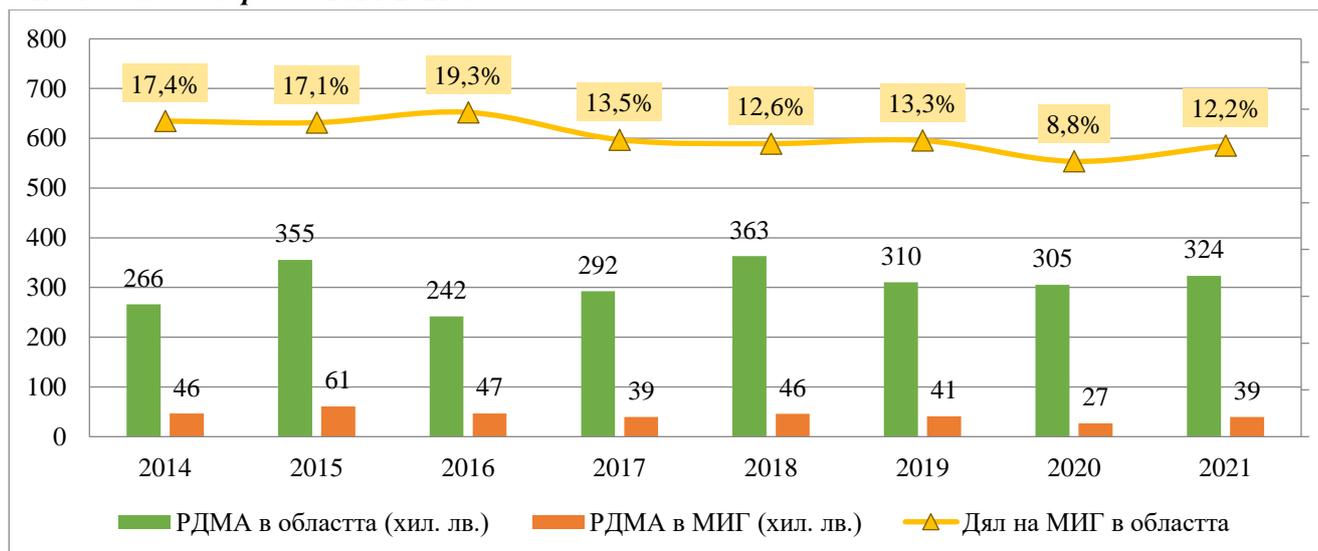

Източник: по данни на НСИ, собствени изчисления

2.2.4. Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи

Разходите за придобиване на ДМА са вариращи в зависимост от икономическата обстановка. През 2016 г. се забелязва значителен спад на разходите за ДМА както на областно, така и на общинско ниво. Това може да се обясни с предпазливостта на предприемачите по време на криза да инвестират в ДМА. Ситуацията е сходна и през 2020 г. във времето на пандемията от коронавирус. С очакваното подобряване на икономическата ситуация в страната се предполага, че разходите за ДМА ще се увеличат. **С цел повишаване на конкурентоспособността, следва да бъдат включени подходящи мерки във ВОМР стратегията, които да подпомогнат разходите за ДМА на местния бизнес.**

Фигура 4. Разходи за придобиване на ДМА в област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2021 г.

Източник: по данни на НСИ, собствени изчисления

2.3. ДИНАМИКА НА МЕСТНАТА ИКОНОМИКА

В тази част от социално-икономическия анализ се представя динамиката на ключови икономически показатели за МИГ и тяхното развитие спрямо това на национално и областно ниво (област Шумен).

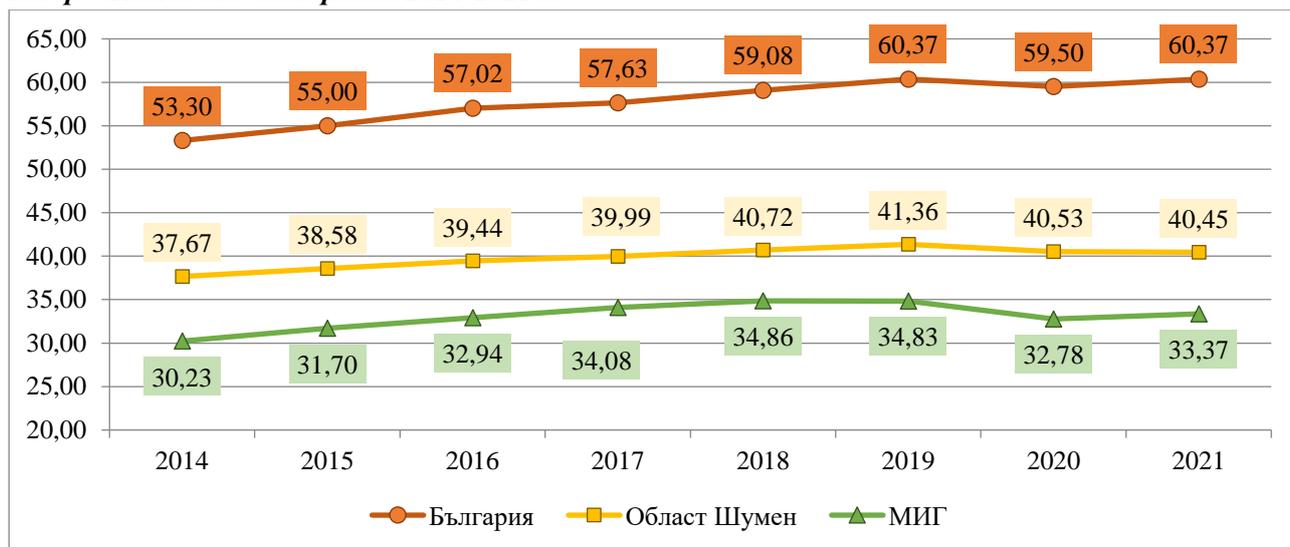
Брой предприятия на 1000 души

Броят на предприятията на територията на МИГ през 2014 г. е 30,23 предприятия на 1000 души, докато за същата година в областта е 37,67 бр. Вследствие на протичащите демографски процеси (миграцията на населението, по-високата смъртност на фона на раждаемостта и др.) показателят на ниво МИГ за периода 2014-2021 г. се повишава с 10,4%, като през 2021 г. отчита 33,37 предприятия на 1000 души.

Динамиката на броя на предприятията на ниво МИГ е сходна с тази на областно ниво, но се различава спрямо тази на национално ниво (60,37 предприятия на 1000 д. за 2021 г.).

Анализът на данните показва, че предприемаческата активност в територията на МИГ е по-ниска от тази в областта и почти два пъти по-ниска от средното ниво за страната. **Въвеждането на подходящи мерки, насочени към предприемачите и потенциалните предприемачи на територията на МИГ, би допринесло за стимулиране на местното развитие и увеличаване на заетостта.**

Фигура 5. Брой предприятия на 1000 д. в България, в област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2021 г.

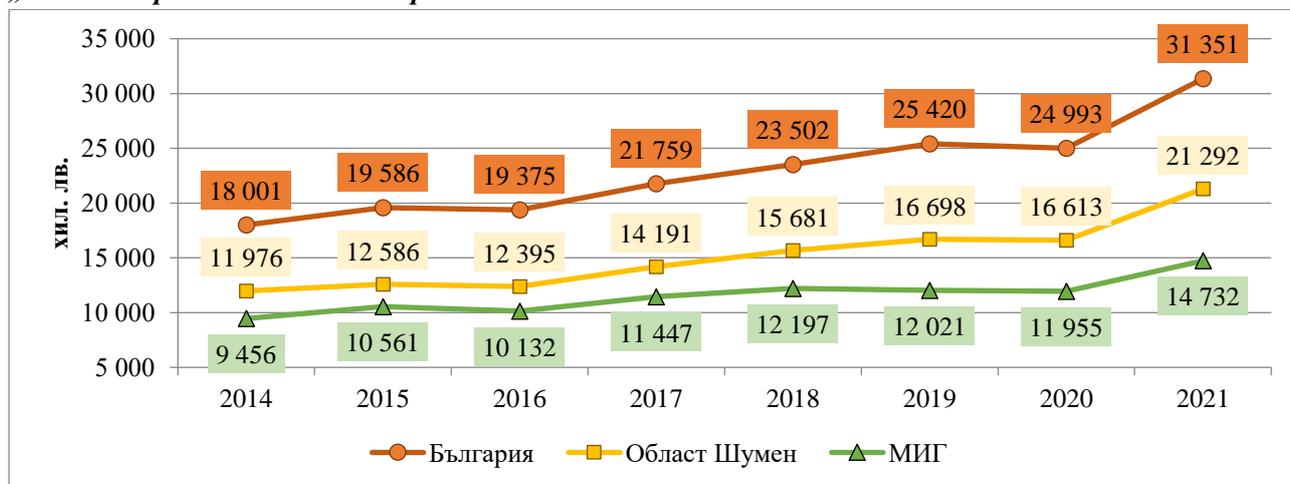
Източник: по данни на НСИ, собствени изчисления

Произведената продукция на 1000 души

Процесът по увеличаване на произведената продукция е характерен и за трите разглеждани нива – национално, областно и на ниво МИГ. Отчетените стойности на годишна база с по-големи спрямо предходната, но през 2021 г. те регистрират внезапно увеличение. За 2021 г. стойността на произведена продукция на 1000 души възлиза на 14 732 лв., докато през предходната година е 11 955 лв. Рязкото увеличение на стойността на показателя за 2021 г., спрямо тази за 2020 г. и преди това, се дължи на драстично започналите инфлационни процеси през 2021 г.

Може да се заключи, че производството на територията на МИГ следва общия темп на производство в областта и страната. **Въпреки това, разликата между произведената продукция на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ и България е над два пъти, а тази между МИГ и област Шумен около 1/3.**

Фигура 6. Произведена продукция на 1000 д. в България, в област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2021 г.

Източник: по данни на НСИ, собствени изчисления

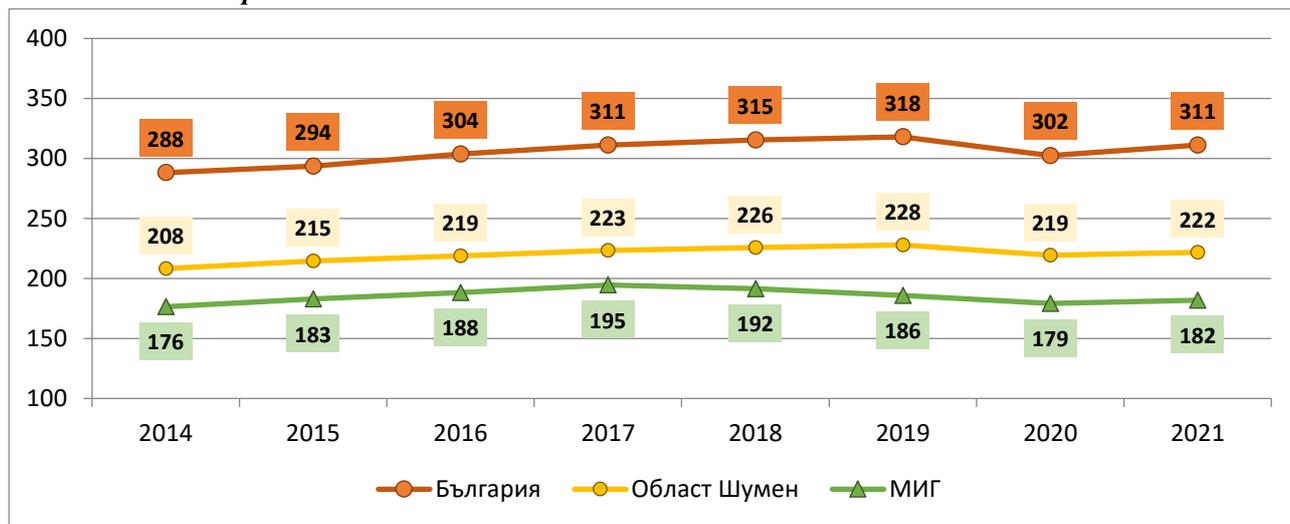
Заети лица на 1000 души

Заетите лица в една територия са показател за нейната икономическа активност. При разглеждането на заетите лица на 1000 души се дава възможност на различни по обхват и

действие териториални единици да бъдат сравнени и да се разберат сходствата или разликите при тяхната динамика на икономическа активност през периода 2014-2021 г. Показателят измерва увеличаване на заетите до 2017 г., след което до 2020 г. те постепенно намаляват. През 2021 г. заетите лица леко се увеличават. Въпреки колебанията в динамиката на заетостта на територията на МИГ, за разглеждания период (2014-2021 г.) тя се е повишила с 3,4%. Това се дължи на множество фактори, като отрицателен механичен прираст, по-висока смъртност, население в активна възраст, което не работи и други.

Динамиката на показателя за МИГ е сходна с тази на областно и национално ниво, но при тях броят на заетите непрестанно се увеличава до 2019 г., за 2020 г. той намалява и през 2021 г. започва отново да нараства. На национално и областно ниво причината за изменението на заетите лица след 2019 г. е главно заради настъпилата пандемия от ковид.

Фигура 7. Заети лица на 1000 д. в България, в област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2021 г.

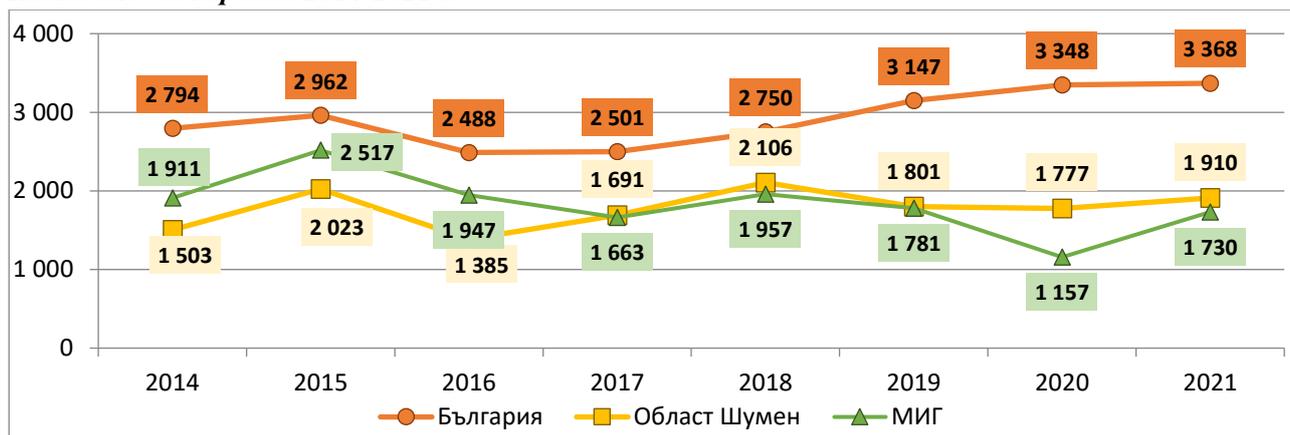
Източник: по данни на НСИ, собствени изчисления

Разходи за ДМА на 1000 души

Чрез разходите за ДМА може да се измери доколко местният бизнес инвестира непрекъснато за развитието си. Разходите за ДМА на 1000 души на територията на МИГ се увеличават с 27% за периода 2014-2020 г., като през 2014 г. те са били 1 503 лв., а през 2021 г. – 1 910 лв. Стойностите и динамиката на показателя се различават от тези на областно и национално ниво, като МИГ отчита по-устойчиво развитие за разглеждания период, в сравнение с това на областта.

С включването в СВОМР на мерки, свързани с подпомагане на местния бизнес за придобиване на ДМА, може да се предвиди увеличаване на икономическия показател в дългосрочен план.

Фигура 8. РДМА на 1000 д. България, в област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2021 г.

Източник: по данни на НСИ, собствени изчисления

2.4. СТРУКТУРА НА ИКОНОМИКАТА НА ТЕРИТОРИЯТА НА МИГ

Разглеждането на структурата на икономиката дава яснота за основните отрасли и приноса им към приходите на местната икономика. В таблица 4 са представени основните показатели и икономически дейности със съответните им дялове, измерващи икономическото състояние на МИГ.

Икономическите дейности, оказващи най-голямо влияние върху икономиката на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ са преработващата промишленост, търговията и ремонта на автомобили и мотоциклети и селското, горското и рибното стопанство.

Таблица 4. Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия на територията на МИГ „Нови пазар - Каспичан“, 2021 г.

По Икономически дейности (A21)	Предприятия		Произведена продукция		Приходи от дейността		Заети лица	
	Брой	%	Хил. лв	%	Хил. лв	%	Брой	%
Общо	761	100%	335 970	100%	465 105	100%	4 151	100%
Селско, горско и рибно стопанство	129	16,9%	58 094	17,2%	80 203	17,24%	431	10,38%
Добивна промишленост	-	-	-	-	-	-	-	-
Преработваща промишленост	67	8,80%	198 847	59,19%	232 081	49,90%	2 155	51,92%
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	0	0,00%	0		0	0,00%	0	0,00%
Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Строителство	27	3,55%	17 083	5,08%	19 283	4,15%	170	4,10%
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	274	36,01%	27 174	8,09%	93 567	20,12%	805	19,39%
Транспорт, складиране и пощи	49	6,44%	21 783	6,48%	23 383	5,03%	190	4,58%
Хотелиерство и ресторантьорство	46	6,04%	1 697	0,51%	2 886	0,62%	117	2,82%
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	8	1,05%	903	0,27%	911	0,20%	18	0,43%
Операции с недвижими имоти	27	3,55%	2 044	0,61%	3 696	0,79%	44	1,06%

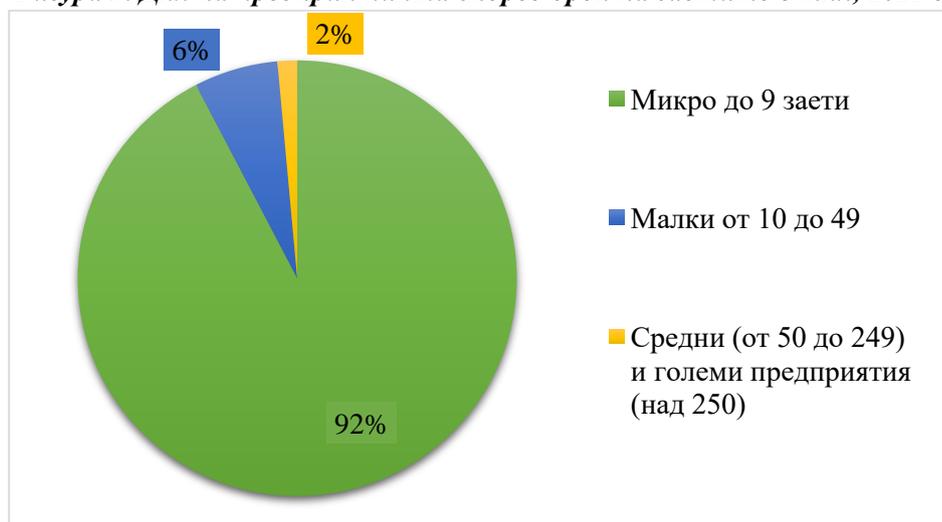
По Икономически дейности (A21)	Предприятия		Произведена продукция		Приходи от дейността		Заети лица	
	Брой	%	Хил. лв	%	Хил. лв	%	Брой	%
Професионални дейности и научни изследвания	32	4,20%	1 332	0,40%	1 845	0,40%	44	1,06%
Административни и спомагателни дейности	17	2,23%	986	0,29%	1 084	0,23%	29	0,70%
Образование	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Хуманно здравеопазване и социална работа	24	3,15%	1 786	0,53%	1 834	0,39%	44	1,06%
Култура, спорт и развлечения	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Други дейности	44	5,78%	407	0,12%	454	0,10%	46	1,11%
По сектори								
1 Селско, горско и рибно стопанство	129	17,0%	58 094	17,3%	80 203	17,2%	431	10,4%
2 Индустрия	94	12,4%	215 930	64,3%	251 364	54,0%	2 325	56,0%
3 Услуги	521	68,5%	58 112	17,3%	129 660	27,9%	1 337	32,2%

Източник: НСИ

2.4.1. Разпределение на предприятията

На територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ нефинансовите предприятия, развиващи икономическа дейност, са основно микро (703 бр. или 92% от всички предприятия), а останалата част малки. Малките предприятия заемат 6% (47 бр.) от всички предприятия на територията на МИГ. Броят на големите (над 250 заети) и средните предприятия (от 50 до 249 заети) в пределите на МИГ по отделно не е известен, тъй като предоставените от НСИ данни за тях са конфиденциални. Средните и големите предприятия формират 2% (11 бр.) от всички предприятия за 2021 г.

Фигура 9. Дял на предприятията според броя на заетите в тях, 2021 г.

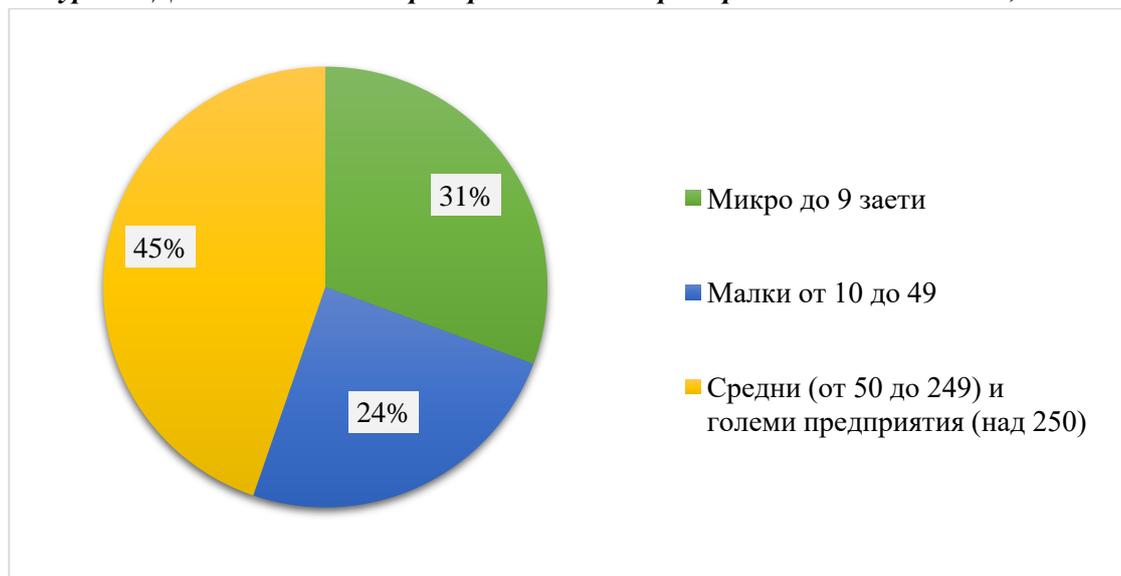
Източник: по данни на НСИ

2.4.2. Разпределение на заетите в предприятията

За територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ е характерно, че голяма част от заетите са съсредоточени в микро предприятията (до 9 заети) – 31%. Останалата част, 24% от заетите работи в малки предприятия (от 10 до 49 заети). Важно е да се уточни, че направените изводи са на база предоставените данни от НСИ, в които е ясен точният брой на заетите в микро и малките предприятия – 2 294 души, а броят на заетите в средни и големи предприятия е неясен поради конфиденциалността на данните.

С помощта на собствени изчисления се стига до извода, че в средните (от 50 до 249 заети) и големите (над 250 лица) предприятия, развиващи стопанска дейност на територията на МИГ, са заети 1 857 души или 45% от всички заети.

Фигура 10. Дял на заетите в предприятията според броя на заетите в тях, 2021 г.

Източник: по данни на НСИ

2.5. РАЗВИТИЕ НА ПЪРВИЧНИЯ СЕКТОР НА ИКОНОМИКАТА

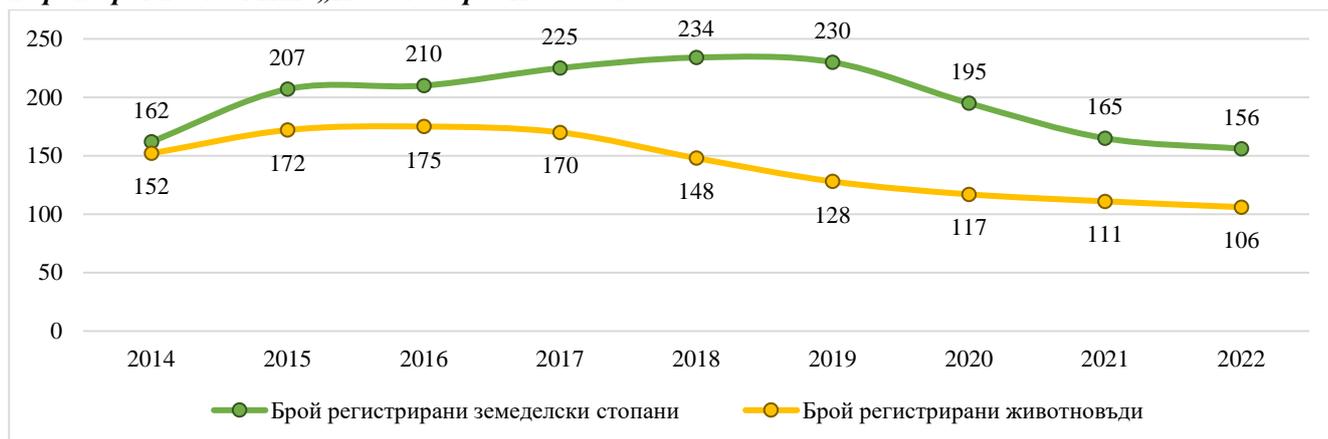
Първичният сектор на територията на МИГ е от второстепенно значение за структурата на икономиката, като в него са заети една шеста от всички предприятия, които допринасят за над една шеста от произведената продукция и приходите от нея. В първичния сектор заетите са една десета от всички заети в икономиката на МИГ.

Първичният сектор е представен от селското, рибно и горско стопанство, което е специализирано основно в отглеждането на зърнени и фуражни култури и отглеждането на среден добитък (овце, кози и свине). Предприятията в сектора участват пряко в хранително-вкусовата промишленост на територията на МИГ, като я снабдяват с необходимите суровини.

Второстепенната значимост на първичния сектор може да се обоснове и от броя на регистрираните на територията на МИГ земеделски стопани и животновъди. Те са 262 души, от които 156 земеделски стопани, а останалите 106 души – животновъди.

Сравнявайки броя на регистрираните земеделски стопани и животновъди в началото и края на разглеждания период (2014-2021 г.), се вижда осезаем спад на регистрираните лица, като той е най-отчетлив от 2019 г. до 2021 г. Наблюдението може да се тълкува с това, че броят на регистрираните лица зависи от очакванията за получаване на финансова помощ от Европейските структурни фондове, която през периода на действие на пандемията от ковид беше пренебрегвана или липсваше.

Фигура 11. Брой регистрирани земеделски стопани и животновъди за периода 2014-2022 г. на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“

Източник: ОДЗ – Шумен

От земеделските култури с най-голямо значение за МИГ са меката пшеница, слънчогледа, царевичата за зърно, рапицата и ечемика. За периода 2014-2022 г. се забелязва намаляване на хектарите, засети с рапица, за сметка на което се увеличават тези със засята люцерна, ечемик, пшеница и слънчоглед.

Добрите природни условия на територията на МИГ предразполагат за многообразието от земеделски култури. През стопанската 2022/2023 г. на територията на МИГ се отглеждат около 804 ha с трайни насаждения, от които 318 ha овощни дървета и 486 ha винени лозя. Последните увеличават площите си за периода 2014-2022 г. с 14% спрямо 2014 г., а овощните с 12% (най-много площи с овощни насаждения има през стопанската 2018/2019 г. – 402 ha).

Обработваемата земеделска земя за стопанските години в периода 2014-22 г. се увеличава с 2 953 ha или с 10,3%, достигайки 31 720 ha за 2022/2023 г. За стопанската 2014/2015 г. обработваемите площи са възлизали на 28 767 ha.

Благоприятни условия за развитието на земеделието са липсата на изградени големи промишлени обекти, които да създават потенциален риск от замърсяване на почвата, водите и въздуха и наличието на подземни води с добър химичен състав, годни за напояване.

Що се отнася до животновъдството, при него е силно изразено отглеждането на млечен едър и среден рогат добитък – крави, овце и кози – предимно в селата. **Отчита се рязко намаляване на техния брой при прякото сравнение на стойностите за 2014 г. и 2022 г., (отнася се за всеки един от гореизброените представители на средния и едрия добитък), най-вече през периода на ковид пандемията.**

Важно е да се отбележи, че **30% от обработваемата земя на територията на МИГ е засята с фуражни култури, които обезпечават животновъдите с местна фуражна суровина. Това води до високо качество и ниска себестойност на отгледания добитък, гарантирайки конкурентоспособността на местните животновъди и производители на месни продукти на пазара.**

На територията на община МИГ се добива дървесина, която се преработва във функциониращи на територията ѝ предприятия, след което се продава на различни потребители.

Селското стопанство влияе добре върху икономиката и нейните показатели, но съсредоточеността на земеделието в зърнопроизводството и спадът в броят на едрия и средния рогат добитък не предопределя устойчив ръст в бъдеще. **Необходимо е да се извършват целенасочени действия към диверсифициране на основните отглеждани култури по посока**

зеленчукопроизводство и трайни насаждения, тъй като те имат по-голяма добавена стойност спрямо зърнопроизводството. Необходимо е насърчаване местните животновъди да инвестират в увеличаване на техните стопанства.

2.6. РАЗВИТИЕ НА СЕКТОР „ИНДУСТРИЯ“

Индустриалният сектор на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ е съсредоточен основно в две икономически дейности – преработваща промишленост и строителство, като втората е от второстепенно значение за сектора. Индустриалният сектор е концентриран в общинските центрове на МИГ, тъй като там е съсредоточен основният квалифициран трудов ресурс.

Секторът е съставен основно от предприятия в преработващата промишленост, които генерират над половината от произведената продукция и около половината от нетните приходи от дейността в общината. Част от разпознаваемите предприятия както на българския, така и на международния пазар, намиращи се на територията на МИГ са: „Рока България“ АД (производство на санитарен фаянс); „Керамат“ АД (производство на тухли); „Айсис“ ООД (консервна промишленост); „Крис ойл 97“ ООД (производство на рафинирано олио); „Бакхус 4“ ООД (производство на вино); „Маяк-КМ“ АД (изработка на малка механизация за кораби); „Дюра-тайлс БГ“ (производство на керамични плочи); „Ново стъкло“ ЕАД (стъкло производство) и други.

В обобщение, МИГ „Нови пазар – Каспичан“ е с ясно изразен индустриален икономически профил, фокусиран предимно в преработващата промишленост, в който оперират редица предприятия, разпознаваеми както в страната, така и на европейския пазар.

2.7. РАЗВИТИЕ НА СЕКТОРА НА УСЛУГИТЕ

Третичният икономически сектор е съвкупност от отрасли и дейности с голямо социално значение. Услугите, които се извършват в него задоволяват различни потребности на местното население. С най-голямо значение за развитието на сектора е икономическата дейност търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети. Тя обхваща 36% от всички предприятия на територията на МИГ, които от своя страна допринасят за 8,1% от произведената продукция и 20% от приходите от дейността на територията на МИГ.

Транспортът и складирането представляват друга потенциално значителна икономическа дейност в третичния сектор. Увеличаващата се произведена продукция от селското стопанство и промишлеността, както и завършването на АМ „Хемус“ в нейната цялост, неминуемо ще увеличи приноса на транспорта и складирането към местната икономика.

В сектора на услугите са съсредоточени 68,5% от всички предприятия на територията на МИГ, в които работят 32,2% от всички заети и произвеждат 17,3% от цялата произведена продукция, а приходите от дейността формират 27,9% от всички за МИГ.

2.8. ТУРИЗЪМ

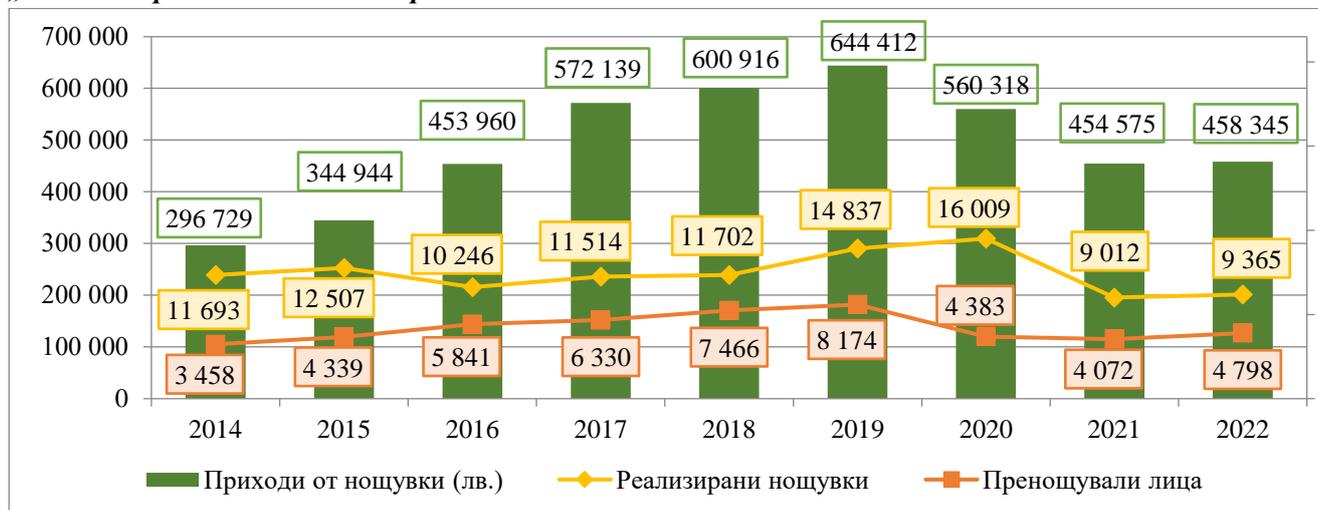
Проследяването на състоянието и развитието на туризма може да се осъществи чрез влиянието на икономическа дейност „хотелиерство и ресторантьорство“ върху икономиката на МИГ, а от друга страна, чрез основни показатели за туризма – приходи от нощувки, реализирани нощувки, пренощували лица, места за настаняване и др.

Хотелиерството и ресторантьорството като икономическа дейност е част от сектора на услугите и не е съществен фактор за икономиката, тъй като тя допринася за по-малко от 1% от приходите от дейността на нефинансовите предприятия на територията на МИГ. В

икономическата дейност са съсредоточени 6% от всички предприятия и около 3% от всички заети на територията на МИГ.

Основните показатели, които измерват състоянието на туризма на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“, са представени във фигура 12.

Фигура 12. Пренощували лица, реализирани нощувки и приходи от тях на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2022 г.

Източник: по данни на НСИ

По официални данни на НСИ за периода 2014-2022 г. броят на местата за настаняване на територията на МИГ се увеличава с 10 броя. През 2014 г. местата, в които може туристите да отседнат, са 12 броя, докато за 2022 г. те са 22 броя. Респективно, с увеличаването на местата за настаняване се увеличават и броят на леглата, леглоденонощията и приходите от нощувки. Приходите от нощувки нарастват устойчиво до 2019 г., след която те рязко намаляват. Това е породено от влиянието на пандемията от ковид върху икономиката и най-вече върху хотелиерството и ресторантьорството, които бяха затворени поради съображения за сигурност за здравето.

Любопитното е, че въпреки наложените рестрикции от здравните власти върху хотелиерите и ресторантьорите по време на ковид пандемия, през 2020 г. са реализирани най-много нощувки 16 009 бр. за целия разглеждан период (2014-2022 г.). Това може да се обясни с търсенето на безопасни и уединени населени места за почивка, които създават усещане за по-голяма безопасност за здравето по време на пандемията, както и с увеличавания интерес към местните туристически обекти и дестинации, поради невъзможността за пътуване до далечни дестинации.

Предлаганите възможности за туризъм са следните: културен туризъм, селски туризъм, екотуризъм, ловен и риболовен, също и други алтернативни форми на туризъм.

По-голямата част от културно-историческите обекти са съсредоточени в община Каспичан. На територията на МИГ се намира Национален историко-архитектурен резерват „Плиска“, както и част от НАИР „Мадара“, където се намира уникалният скален релеф „Мадарски конник“ обявен от ЮНЕСКО за паметник от световно значение и стойност.

2.8.1. Проблеми

- Броят на регистрираните животновъди и земеделци намалява;
- Броят на заетите също намалява;

- Голяма част от заетите лица са съсредоточени в средни и големи нефинансови предприятия;
- Ниска предприемаческа активност;
- Неустойчиво развитие на сектор туризъм на територията на МИГ.

2.8.2. Потенциали и възможности

- Засилване на икономическия интерес към територията на МИГ, в резултат на подобряване на транспортната достъпност (завършване на АМ „Хемус“);
- Увеличаване на конкурентоспособността на животновъдите чрез стимулиране на частните инвестиции в закупуването на ДМА;
- Развиване на инфраструктурата на туристическите атракции от културно-исторически характер.

3. РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНАТА СФЕРА И ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ

3.1. ДЕМОГРАФСКА ХАРАКТЕРИСТИКА И ТЕНДЕНЦИИ

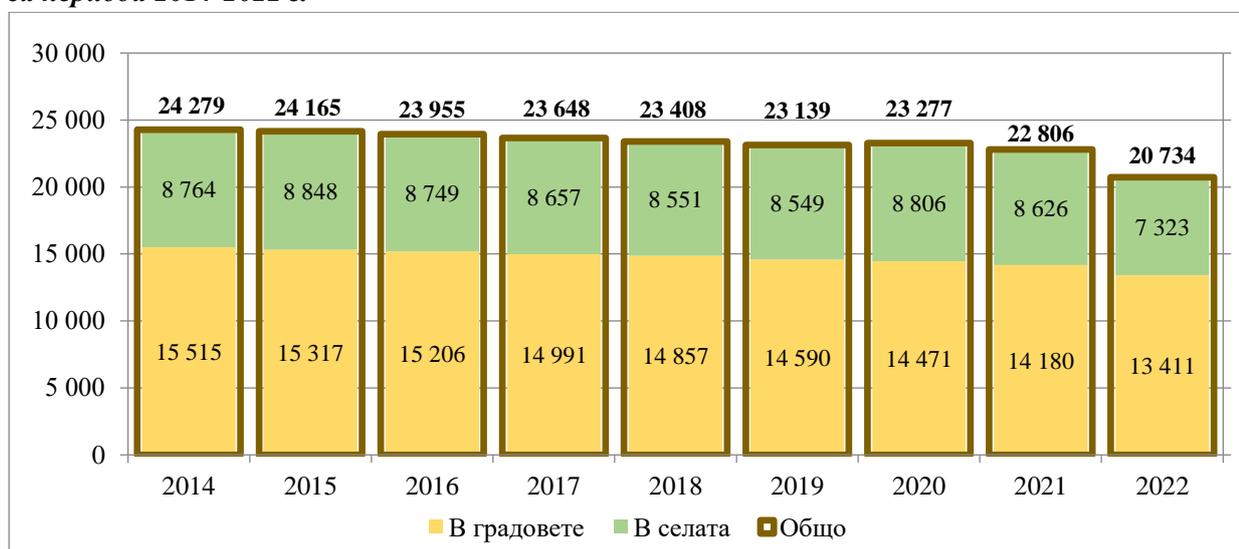
3.1.1. Общо население и полова структура

Населението на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ намалява относително равномерно през периода между 2014 г. и 2022 г. За целия разглеждан период населението е намаляло с 3 545 души или с близо 15%. Съотношението между населението в селата и градовете на територията на МИГ търпи леки изменения.

До 2020 г. 63% от населението на МИГ живее в градовете (гр. Нови пазар, гр. Каспичан и гр. Плиска), а останалите 37% в селата. След 2020 г. отношението на населението в градовете и селата се изменя с около 1% в полза на селата.

От представените данни се вижда, че характерните процеси на национално ниво по обезлюдяване са характерни и за територията на МИГ. Намаляващото население на територията на МИГ е предимно в селата, в които жителите ще усетят проблеми с качеството на предлаганите публични услуги.

Фигура 13. Население на територията на МИГ „Нови пазар - Каспичан“ по местоживеење към 31.12. за периода 2014-2022 г.

Източник: по данни на НСИ

Половата структура на населението не търпи промени за периода 2014-2022 г., като отношението на жените и мъжете се запазва, в полза на първите – жените съставят 51% от населението, докато мъжете - 49%.

3.1.2. Раждаемост, смъртност, естествен прираст и механично движение на населението

Раждаемостта на територията на МИГ в анализирания период 2014-2022 г. е сходна със средните нива за област Шумен и страната, като през някои от годините (2015 г., 2016 г., 2017 г. и 2022 г.) тя е по-висока. Въпреки известните годишни колебания, в дългосрочен план тенденцията е за намаляване на раждаемостта.

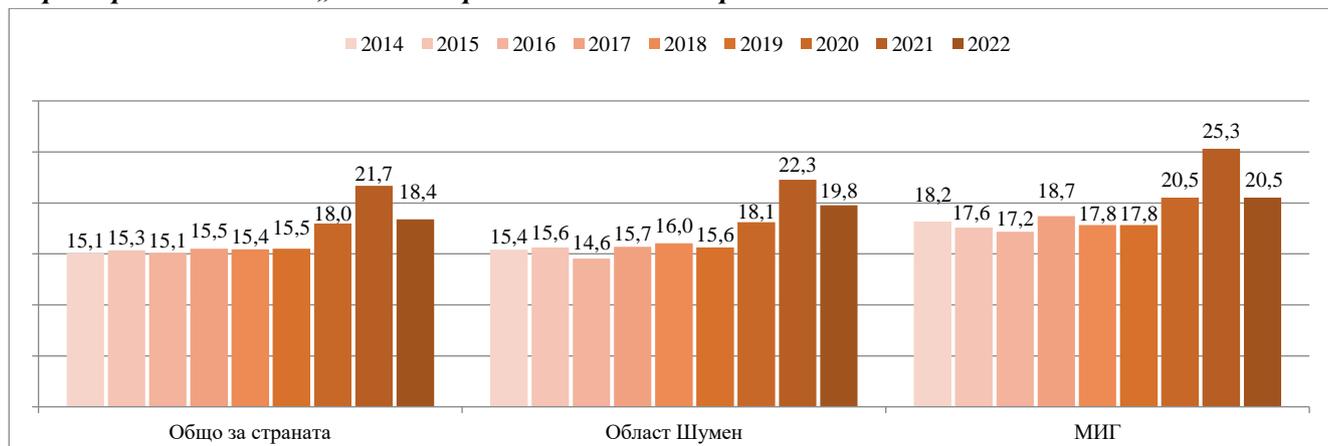
Фигура 14. Раждаемост на 1000 души от населението на България, на област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2022 г.

Източник: по данни на НСИ

Коефициентът на смъртност на територията на МИГ „Нови пазар - Каспичан“ се характеризира с високи стойности за всяка една година през периода 2014-2022 г. **Коефициентът на смъртност е по-висок от този за страна и за цялата област Шумен.** За периода 2020-2022 г. стойностите на коефициента се увеличават рязко, което се дължи на пандемията от ковид. През 2021 г. се отчита най-високата смъртност – около 25 души на всеки 1000 или общо 427 души. Сходна е ситуацията и на областно и национално ниво.

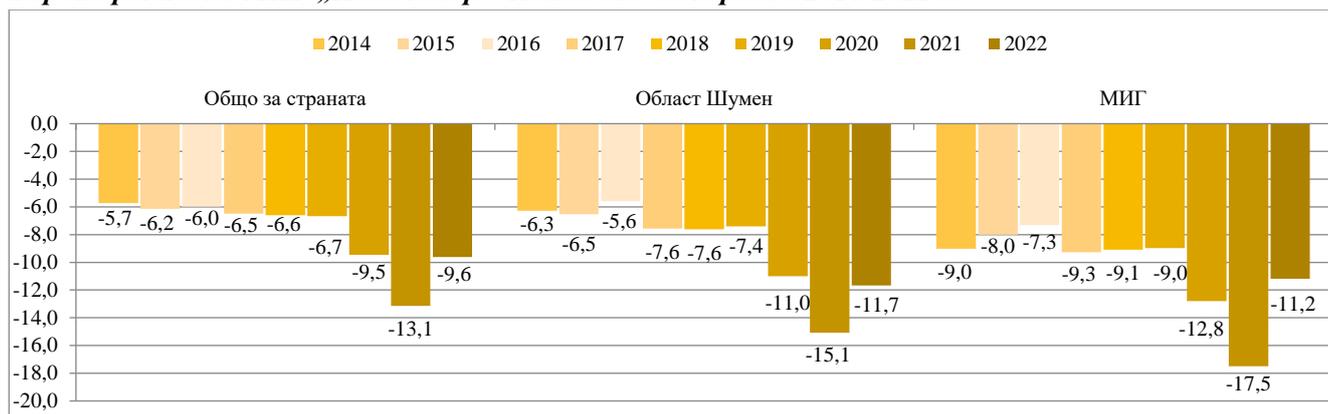
Фигура 15. Смъртност на 1000 души от населението на България, на област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2022 г.

Източник: по данни на НСИ

Регистрираното високо ниво на смъртност на територията на МИГ и колебливо намаляващото ниво на раждаемост водят до все **по-големи отрицателни стойности на естествения прираст на годишна база.** Отличително за МИГ „Нови пазар – Каспичан“ е задържането на отрицателния естествен прираст в по-ниски стойности до преди годината, в която започна пандемията от ковид (2019 г.).

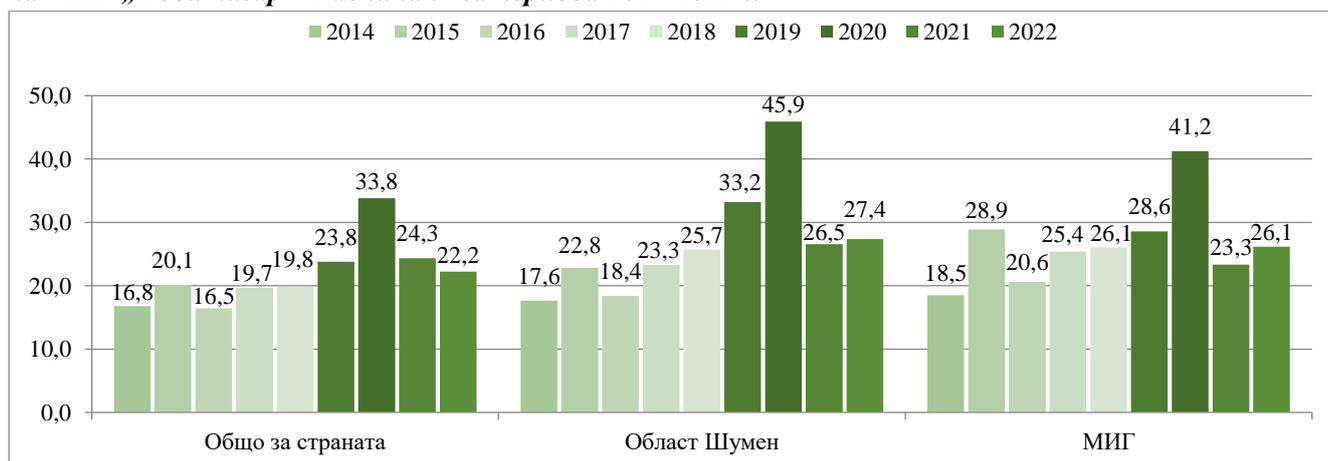
Фигура 16. Естествен прираст на 1000 души от населението на България, на област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2022 г.

Източник: по данни на НСИ

Нивото на **заселилите** се на 1000 д. на територията на МИГ на годишна база е сходно с това на областно и национално равнище. За изследвания период средният брой на заселилите се в територията на МИГ е 618 д./годишно.

Фигура 17. Заселени на 1000 души от населението на България, на област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2022 г.

Източник: по данни на НСИ

Изселилите се за същия период са средно по 584 д./годишно. Що се отнася до броя на изселилите се на 1000 души от територията МИГ на годишна база, то той е по-голям от този на национално и сходен с този на областно ниво.

Фигура 18. Изселини на 1000 души от населението на България, на област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2022 г.

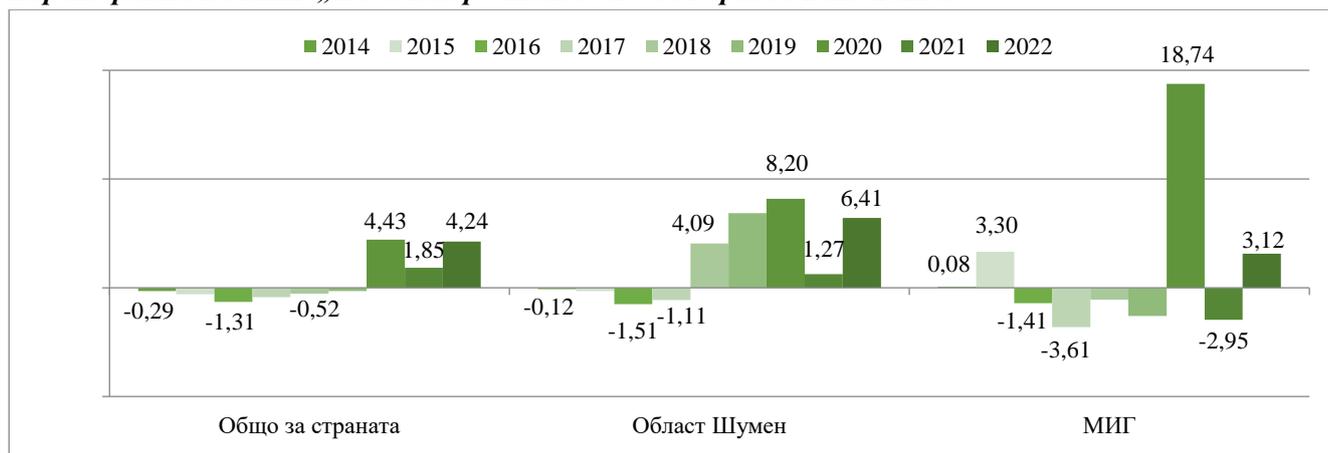

Източник: по данни на НСИ

Механичният прираст е разликата между заселените и изселените на 1000 души от средногодишното население. Положителните стойности на индикатора се считат за благоприятна демографска тенденция.

Допреди започването на пандемията от ковид през 2019 г., механичният прираст в повечето години е отрицателен, след което той рязко се увеличава през 2020 г., отчитайки стойност от 18,74 д. След отминаването на ковид пандемията през 2022 г. механичният прираст регистрира в пъти по-ниска стойност спрямо 2020 г., но **положителна** – 3,12 д. В следващата графика са представени стойностите по години за периода 2014-2022 г. на областно и национално ниво за сравнение със стойностите за МИГ.

Фигура 19. Механичен прираст на 1000 души от населението на България, на област Шумен и на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2021 г.

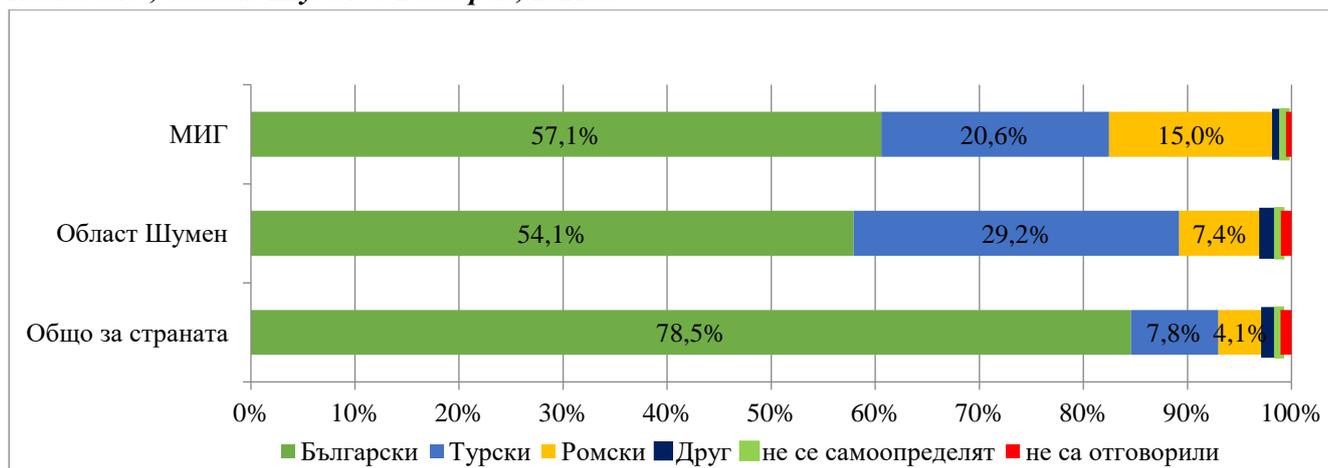
Източник: по данни на НСИ

3.1.3. Етническа структура на населението

По данни от последното преброяване на населението в страната най-голямата етническа група на територията на МИГ е българската – 57,1%. Представителите на турското население на територията на МИГ са 20,6%, а тези на ромската общност – 15,5%. Само 0,5% от населението на МИГ не е отговорило на въпроса за етническа принадлежност, а друга част от него не се самоопредила – 0,3%. Другите етнически групи формират 0,7% от населението на територията на МИГ.

За сравнение, делът на несамоопределилите се лица на областно ниво и на национално ниво са съответно 0,3% и 0,2%. На територията на страна, лицата които не са отговорили на въпроса за етническа принадлежност формират 1% от цялото население, като ситуацията на областно ниво е идентична. Делът на ромската етническа група на територията на МИГ е 2 пъти по-голям от този на областно ниво и над 3 пъти по-висок от този на национално ниво и е необходимо да се предприемат **целенасочени мерки за преодоляване на различията и активирането ѝ на пазара на труда**. Делът на останалите етнически групи на областно (1,2%) и национално равнище (1,4%) е почти двоен спрямо този на територията на МИГ.

Фигура 20. Етническа структура на населението на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“, област Шумен и България, 2021 г.

Източник: по данни на НСИ – Преброяване 2021 г.

3.1.4. Образованост на населението

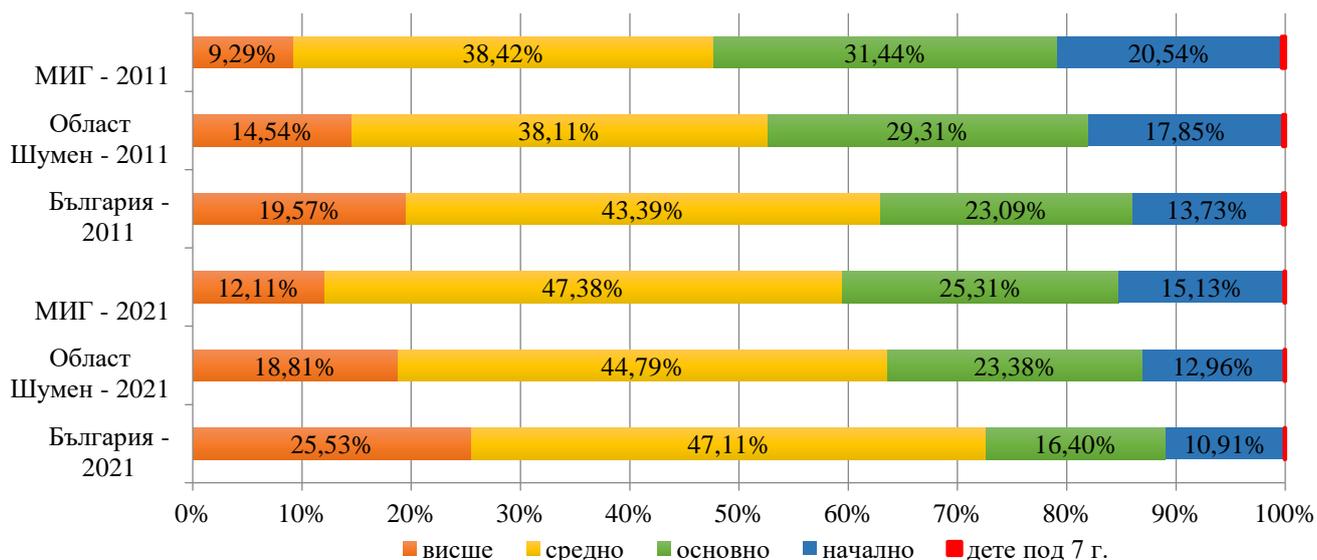
При сравнението на стойностите от последните две национални преброявания, тези през 2011 г. и 2021 г., се забелязва повишаване на образоваността на населението на територията на МИГ. Делът на населението с висше и средно образование се повишава, за сметка на това със средно и основно образование. Гореспоменатите характеристики на образователната структура на територията на МИГ са характерни и на областно и на национално равнище.

Коефициентът на образованост, в който се включват лицата с висше и средно образование, се повишава спрямо данните от националните преброявания през 2011 г. и 2021 г. с 11,78%. Наблюдава се положителна тенденция сред населението с начално образование, което намалява с 5,41% за 10 годишния период между двете преброявания. Същото важи и за населението със средно образование, намаляло с 6,13% за същият период.

Деца на възраст под 7 години през 2021 г. формират дял от 0,31% за територията на МИГ, 0,20% от населението на област Шумен и 0,21% от това на България. Данни от националното преброяване на населението през 2021 г. показват намаляване на дела на децата до 7 годишна възраст спрямо общото, като за територията на МИГ той е 0,08%, за областта – 0,06%, а за територията на България – 0,05%.

Повишаването на образоваността на местното население е добър показател за привличане на инвеститори, създаващи стоки и услуги с по-висока добавена стойност.

Фигура 21. Образователна структура на населението на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“, област Шумен и България за 2011 г. и 2021 г.

Източник: по данни на НСИ – Преброяване на населението 2011 г. и 2021 г.

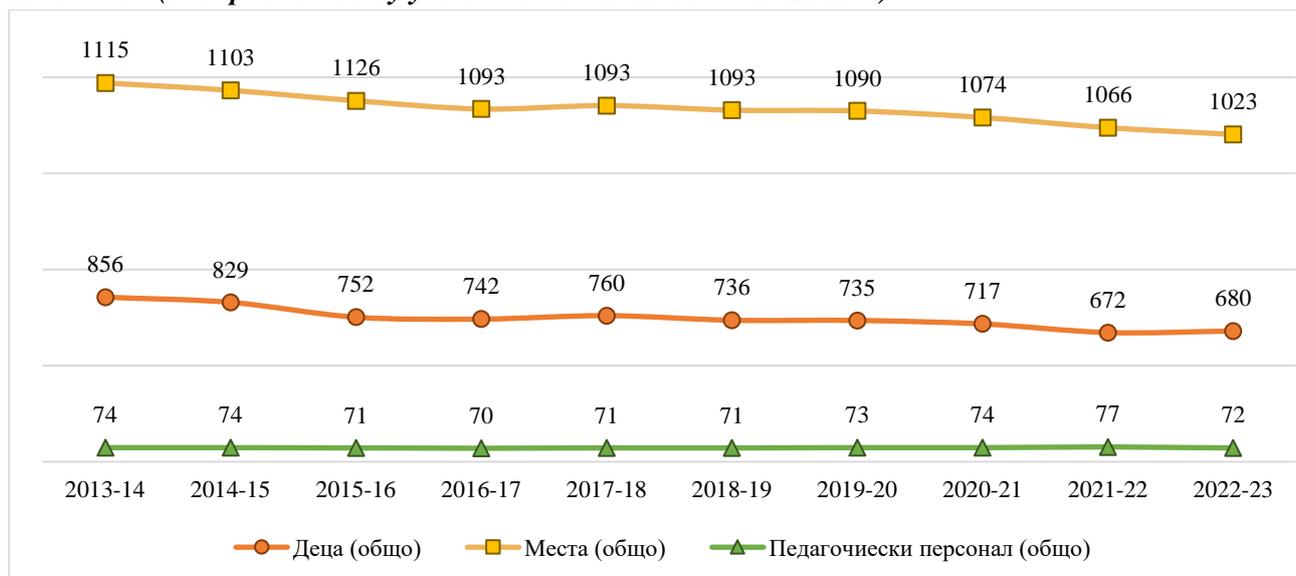
3.2. ОБРАЗОВАТЕЛНА ХАРАКТЕРИСТИКА

3.2.1. Детски градини

На територията на МИГ се очертава ясна тенденция на намаляване на децата в детските градини за периода 2013/2014 - 2022/2023 г. (изследван период), с която и оптималната използваемост на инфраструктурата от детски образователни заведения – местата в тях намаляват. Групите в детските градини се увеличават от 36 групи през 2013/2014 г. на 40 групи през 2021/2023 г. Броят на педагогическия персонал следва колеблива тенденция на намаляване, която е в разрез на увеличаването му с 6 души за периода 2016/2017 - 2021/2022 г. За изследвания период педагозите са намалели с двама или с 3%, докато броят на децата – със 176 деца или с 20,5%. Местата в детските градини е намалял с 92 броя или с 8,3%.

За изследвания период може да се заключи, че намаляването на броя на децата и местата в детските градини, както и увеличилят се брой групи в тях водят до повишаване качеството на предлаганата образователна услуга. Също така предлаганата образователната услуга към учебната 2022/2023 г. предоставя по-индивидуални грижи за децата в сравнение с учебната 2013/2014 г., тъй като броят на педагогическия персонал в детските градини устойчиво се запазва за изследвания период. През учебната 2022/2023 г. детските градини осигуряват достатъчен брой места и педагогически персонал за ползвателите на този вид обществена общинска услуга.

Фигура 22. Динамика на децата, персонала и местата в ДГ на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ (за периода между учебни години 2014/15 г. и 2021/22 г.)

Източник: по данни на НСИ

3.2.2. Училища

От началото на века (2000 г.) до 2022 г. са закрити общо 7 училища на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“, като те са били откривани и окончателно закривани през периода 2004-2011 г. Обективните причини за закриването на толкова училища са свързани с негативните демографски процеси, които предизвикват движение на трудов ресурс от малките градове към по-големите и емиграцията на български граждани отвъд границите на Република България.

Възможностите за обучение на територията на МИГ са предопределени от наличната образователна инфраструктура, която е разгледана в следващата таблица.

Таблица 5. Училища на територията на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за учебната 2022/2023 година

Училище	Вид	Населено място	Финансиране
Обединено училище „Пенчо П. Славейков“**	училище, обединено	с. Марково	общинско
Обединено училище „Св. Паисий Хилендарски“**	училище, обединено	гр. Плиска	общинско
Основно училище „Васил Левски“***	училище, основно	с. Мировци	общинско
Основно училище „Никола Йонков Вапцаров“**	училище, основно	гр. Нови пазар	общинско
Основно училище „Свети Климент Охридски“***	училище, основно	с. Стоян Михайловски	общинско
Основно училище „Христо Ботев“**	училище, основно	гр. Каспичан	общинско
Основно училище „Христо Ботев“***	училище, основно	с. Памукчии	общинско
Средно училище „Васил Левски“***	училище, средно	гр. Нови пазар	общинско
Средно училище „Панайот Волов“**	училище, средно	гр. Каспичан	общинско
Средно училище „Хан Исперих“***	училище, средно	гр. Нови пазар	общинско

Училище	Вид	Населено място	Финансиране
Център за подкрепа за личностно развитие*	център за подкрепа за личностно развитие	гр. Каспичан	общинско
Общински детски комплекс – гр. Нови пазар**	център за подкрепа за личностно развитие	гр. Нови пазар	общинско
Професионална гимназия по селско стопанство**	Професионална гимназия	гр. Нови пазар	общинско
Професионална гимназия по химични технологии и дизайн „Проф. д-р Асен Златаров“***	Професионална гимназия	гр. Нови пазар	общинско

Източник: МОН – регистър на училищата. С „*“ са обозначени учебните заведения на територията на община Каспичан, а с „**“ тези на територията на община Нови пазар.

От гореизложената таблица (Таблица 5) става ясно, че обучението след VII клас е възможно в Професионална гимназия по селско стопанство и в Професионална гимназия по химически технологии и дизайн „Проф. д-р Асен Златаров“ – и двете намиращи се в гр. Нови пазар. Съществуват още две възможности за продължаване на образованието след VII клас, в които се предлага само първи етап (от VIII - X клас) за придобиване на средна образователна степен – Обединено училище „Пенчо П. Славейков“ в с. Марково и Обединено училище „Св. Паисий Хилендарски“ в гр. Плиска.

Физическото състояние на училищната база е много добро. Част от училищата се нуждаят от текущ ремонт и оборудване, а игрищата – от реконструкция и оборудване на наличните открити и закрити спортни площадки и салони.

Поради промените в националната образователна система със Закона за предучилищното и училищното образование, обн., ДВ. бр.79 от 13 октомври 2015 г., драстично се променя системата, което влияе и на динамичния ред на показателите за учениците от V до XIII клас. Това прави данните преди учебната 2017-18 г. несъпоставими с тези в следващите години.

Таблица 6. Паралелки, учители и учащи се в училищата на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ по класове

Показател\ Уч. година	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21
I - IV клас							
Паралелки	57	56	51	48	47	42	43
Учители	68	61	95	105	97	100	90
Учащи	984	955	915	876	822	771	769
V - VIII*							
Паралелки	52	52	50	37	37	38	37
Учители	92	88	108	110	108	107	91
Учащи	1062	1035	987	573	607	577	578
IX - XIII*							
Паралелки	16	16	16	23	24	24	23
Учители	31	32	32	37	51	41	45
Учащи	332	338	319	454	472	421	423

Източник: НСИ

* Забележка: данните след учебната 2017-18 година не са съпоставими с предходните периоди.

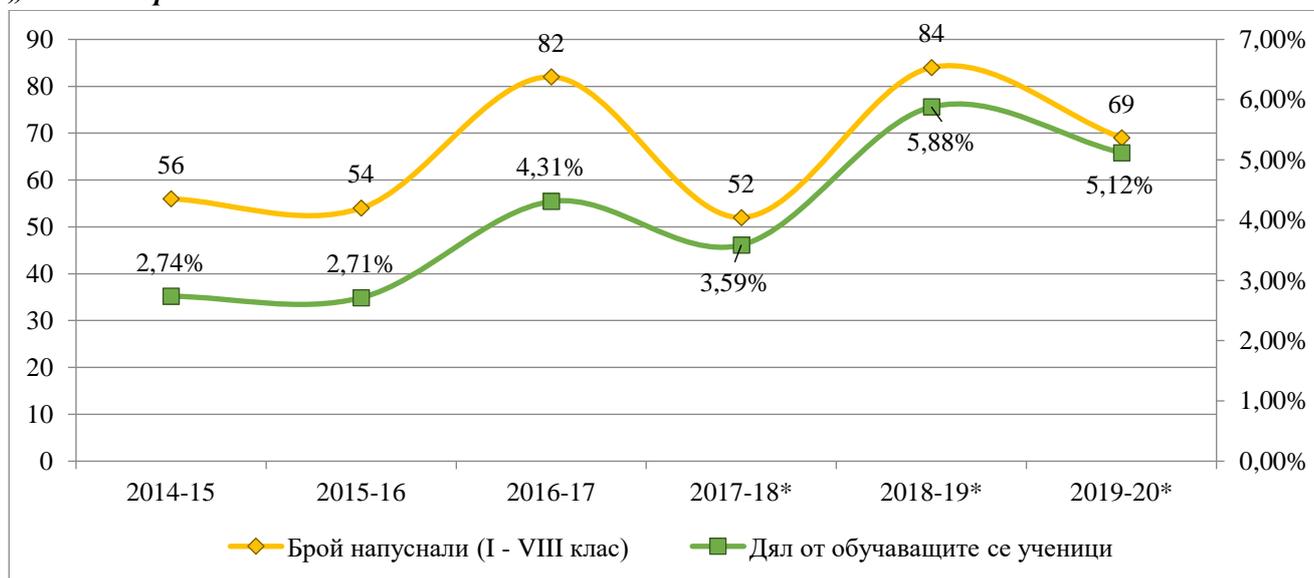
Въпреки това, могат да се направят няколко извода за училищата на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“, както следва:

- Първо, отчита се тенденция за намаляване на броя на паралелките в основното образование (I-IV и V-VII клас) и увеличаване на тези в средното образование (IX-XII клас);
- Второ, наблюдава се положителна тенденция в разликата между обучаващите се ученици в V-VIII и тези в VIII-XII клас, която до учебната 2017/2018 г. е в пъти по-голяма, отколкото през периода 2017/2018 - 2020/2021 г. Това показва, че голяма част от завършващите седмокласници през последните четири учебни години на изследвания период продължават образованието си в училища и професионални гимназии на територията на МИГ.
- Трето, броят на децата, продължаващи обучението си в горен курс (IX-XIII клас) на територията на МИГ се увеличава, което показва, че средните училища в общината са предпочитани от част от местното население.

Професионалните гимназии на територията на МИГ по селско стопанство и химични технологии и дизайн са с местно значение, тъй като завършилите в тях лица са с професионална диплома, търсена от предприятията, формиращи икономиката на МИГ.

Тревожен е **процентът на отпаднали ученици** от образователната система. По данни на НСИ всяка година над 2,5% са отпадналите ученици в основния етап на училищното образование. Причините за отпадане са най-различни – социални, икономически, културно-религиозни и миграционни процеси. За учебните 2018/2019 г. и 2019/2020 г. са регистрирани най-високите относителни стойности на дела на напусналите от обучаващите се ученици, съответно 5,88% и 5,12%. Това налага **по-задълбочено проучване и набелязване на мерки за връщане на тези деца в училище.**

Фигура 23. Брой на напусналите ученици от I до VIII клас по учебни години на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“

Източник: по данни на НСИ

* Забележка: данните от учебната 2017-18 г. са до седми клас.

3.3. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

3.3.1. Ясли

Състоянието на инфраструктурата на яслите не се е променила особено за периода 2014-2022 г. на територията на МИГ, като броят им си остава непроменен – 2 броя ясли. Местата и децата в тях се увеличават за изследвания период, съответно с 8,6% (5 места) и 19,6% (10 деца).

През 2022 г. децата в яслите са 61, от които 31 момчета и 30 момичета.

Таблица 7. Детски ясли, места и деца в тях и обхват на детските ясли на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2022 г.

Показател	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Детски ясли - общо	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Места в детски ясли	58	58	59	58	58	63	63	63	63
Деца - общо	51	65	52	59	56	57	59	60	61
Момчета	31	33	30	29	34	30	27	36	31
Момичета	20	32	22	30	22	27	32	24	30
Обхват на децата в детските ясли*	7,0	8,7	4,9	8,7	9,0	9,3	10,9	10,9	12,3

Източник: по данни на НСИ

* Показателят се изчислява като отношение на децата, посещаващи самостоятелни детски ясли и яслени групи към ДГ, на 100 деца от населението на възраст до 3 години.

3.3.2. Болнична и извънболнична помощ

Инфраструктурата за болнична и извънболнична помощ на територията на МИГ се влошава през периода 2014-2022 г. През първите две години от изследваният период (2014 г. и 2015 г.) на територията на МИГ има функционираща Многопрофилна болница за активно лечение „Д-р Добри Беров“, която от 2016 г. до края на 2021 г. не се включва в официалната статистика на НСИ. Причина за това е загубата на лиценз на съответната МБАЛ, съгласно заповед РД-01-233 на министъра на здравеопазването, на основание чл.51, ал.1, т.5 и ал. 2 от ЗЛЗ.

Извънболничната помощ на територията на МИГ за изследвания период търпи влошаване, като за 2021 г. е представена от 3 лечебни заведения (1 медицински център и 2 самостоятелни медико-диагностични и медико-техническо лаборатории), 15 лекари, 8 лекари по дентална медицина и 23 медицински специалисти по здравни грижи.

Всички действащи лечебни заведения за извънболнична помощ са ситуирани в гр. Нови пазар, които обслужват населението на двете общини на територията на МИГ.

В числото на медицинските специалисти по здравни грижи влизат четири медицински сестри, които обслужват всички детски градини и училища на територията на община Каспичан, по предварително зададен график. **Проблем е невъзможността за осигуряване на медицински специалисти на 8 часов работен ден във всички учебни заведения на територията на община Каспичан.**

На територията на МИГ трябва да се помисли за задържането на лекарите и медицинските специалисти по здравни грижи, както и привличането на нови такива, подобрявайки инфраструктурата на здравеопазването и решаването на проблемите с лиценза на бившата МБАЛ „Д-р Добри Беров“, която е била единствената болница до 2015 г. с регионално значение за четири общини.

Таблица 8. Медицински заведения, легла в тях и лекари на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2021 г.

Показател	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Болнични заведения - общо	1	1	-	-	-	-	-	-
легла	76	61	-	-	-	-	-	-
Многопрофилни болници	1	1	-	-	-	-	-	-
легла	76	61	-	-	-	-	-	-
Лечебни заведения за извънболнична помощ - общо	5	5	5	5	4	4	3	3
легла	2	2	2	2	2	2	2	2

Показател	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Медицински центрове	1	1	1	1	1	1	1	1
легла	2	2	2	2	2	2	2	2
Самостоятелни медико-диагностични и медико-технически лаборатории	4	4	4	4	3	3	2	2
Други лечебни и здравни заведения								
легла								
Лекари - общо	53	55	21	21	22	17	18	15
Лекари по дентална медицина	10	10	8	8	9	8	8	8
Медицински специалисти по здравни грижи	87	84	26	28	27	26	22	23

Източник: НСИ

3.4. СОЦИАЛНИ УСЛУГИ

На територията на МИГ се предлагат редица социални услуги, осигуряващи по-лек живот на различни групи от населението ѝ. Те са представени в следващата таблица, заедно с капацитета и броя на използващите ги лица. С оглед на наличната официална информация, броят на използващите социални услуги лица в следващата таблица е за 2019 г. и 2020 г.

Таблица 9. Социални услуги на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“

Услуга	Основни дейности на услугата	Капацитет	Брой настанени/ използващи я лица
Дневен център за пълнолетни лица с увреждане (ДЦПЛУ) – гр. Нови пазар	Дневен център за пълнолетни лица с увреждания е социално заведение за подкрепа на пълнолетни лица с трайни увреждания, в които се създават условия за обслужване, отговарящи на ежедневните и рехабилитационните им потребности, както и на потребностите от организация на свободното време.	20	26*
Дневен център за пълнолетни лица с увреждане (ДЦПЛУ) – с. Кюлевча		30	-
Дневен център за деца и/или младежи с увреждания (ДЦМУ) – гр. Нови пазар	Дневният център е социална услуга в общността, която предлага краткосрочни или дългосрочни специализирани услуги за деца и младежи с умерена, тежка и дълбока степен на интелектуална недостатъчност и физически увреждания.	24	28*
Дом за стари хора (ДСХ) – гр. Нови пазар	Дом за стари хора предоставя комплекс от социални услуги на лица, навършили възрастта за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст съгласно чл. 68, ал. 1 – 3 от Кодекса за	65	65*

Услуга	Основни дейности на услугата	Капацитет	Брой настанени/използващи я лица
	социално осигуряване, включително на онези от тях, които са с физически увреждания и имат процент намалена работоспособност, установен с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК.		
Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания (ЦНСТДБУ) – гр. Каспичан	Осигуряване качество на живот, което гарантира пълноценното физическо, емоционално и познавателно развитие и социално включване на всяко настанено дете/младеж в среда, близка до семейната чрез осигуряване на индивидуална грижа и подкрепа.	15	-
Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания (ЦНСТДБУ) – гр. Нови пазар		14	14*
Център за настаняване от семеен тип за деца с увреждания (ЦНСТДУ) – гр. Нови пазар	Център за настаняване от семеен тип за деца с увреждания е социална услуга в общността от резидентен тип, която осигурява среда, близка до семейната, и предоставя възможност за пълноценното израстване и развитие на младежи с различна степен и форма на увреждания, за които към момента на настаняване са изчерпани вариантите за оставане и връщане в биологичното семейство, семейство на близки и роднини, приемно семейство или семейство на осиновители.	10	10*
Център за настаняване от семеен тип за младежи с увреждания (ЦНСТМУ) – гр. Нови пазар	Център за настаняване от семеен тип за младежи с увреждания е социална услуга в общността от резидентен тип, която осигурява среда, близка до семейната, и предоставя възможност за пълноценното израстване и развитие на младежи с различна степен и форма на увреждания, за които към момента на настаняване са изчерпани вариантите за оставане и връщане в биологичното семейство, семейство на близки и роднини, приемно семейство или семейство на осиновители.	14	14*
2 центъра за обществена подкрепа (ЦОП) – гр. Нови пазар	Център за обществена подкрепа е форма на социална услуга, в която се извършват дейности, свързани с превенция на изоставянето,	103 (63/40)	153* (73/80)

Услуга	Основни дейности на услугата	Капацитет	Брой настанени/използващи лица
	превенция на насилието, отпадане от училище, деинституционализация и реинтеграция на деца, обучение в умения за самостоятелен живот и социална интеграция на деца в резидентна грижа.		
Център за почасово предоставяне на услуги за социално включване в общността или в домашна среда (ЦППУСВОДС) – гр. Каспичан	Чрез услугата се подобрява достъпа на потребителите ѝ до основни социални и здравни услуги и постигане на независимост и социална интеграция.	65	50**
Център за социална рехабилитация и интеграция за пълнолетни деца (ЦСРИПД) – гр. Каспичан	Център за социална рехабилитация и интеграция (ЦСРИ) предоставя на потребителите комплекс от социални услуги, свързани с извършване на рехабилитация, социално-правни консултации, изготвяне и осъществяване на индивидуални програми за социално включване на деца и възрастни с увреждания.	30	-
Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с умствена изостаналост (ЦНСТПЛУИ) – с. Памукчии	Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с умствена изостаналост е място за живот в среда, близка до семейната, за ограничен брой лица – не повече от 15. Центърът може да се ползва в комбинация с други социални, здравни, образователни и други услуги и в съответствие с потребностите на настанените лица. В центъра се предоставя подкрепа на пълнолетни лица с умствена изостаналост с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 71 на сто, установена с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК.	15	15***

Източник: АСП, ПИРО Каспичан 2021 – 2027 година, ПИРО Нови пазар 2021 – 2027 година. /* данните са за 2020 г.; ** данните са за 2019 г.; *** данните са взети от <https://novagrizha-asp.eu/cc>

Общините на територията на МИГ предлагат също и услугата „Домашен социален патронаж“ и „Асистентска подкрепа“, които предоставят комплекс от услуги в домашна среда на лицата, които са затруднени или не са в състояние сами да организират и задоволят своите жизнени и битови потребности.

Броят на населението на територията на МИГ с някаква форма на увреждане не може да бъде конкретизиран, поради липса на актуална или основна информация за тях по общини. Единствената налична информация в публичното пространство за брой на регистрираните лица с увреждания е тази, описана в Плана за интегрирано развитие на община Нови пазар – броят им за 2020 г. е 2 193, който е с 47% повече отколкото през 2014 г. (1 495 бр.). Лицата получаващи социални помощи през 2020 спрямо 2014 в община Нови пазар намаляват с 38%, достигайки 89 бр.

3.5. ТРУДОВ ПАЗАР И ДОХОДИ НА НАСЕЛЕНИЕТО

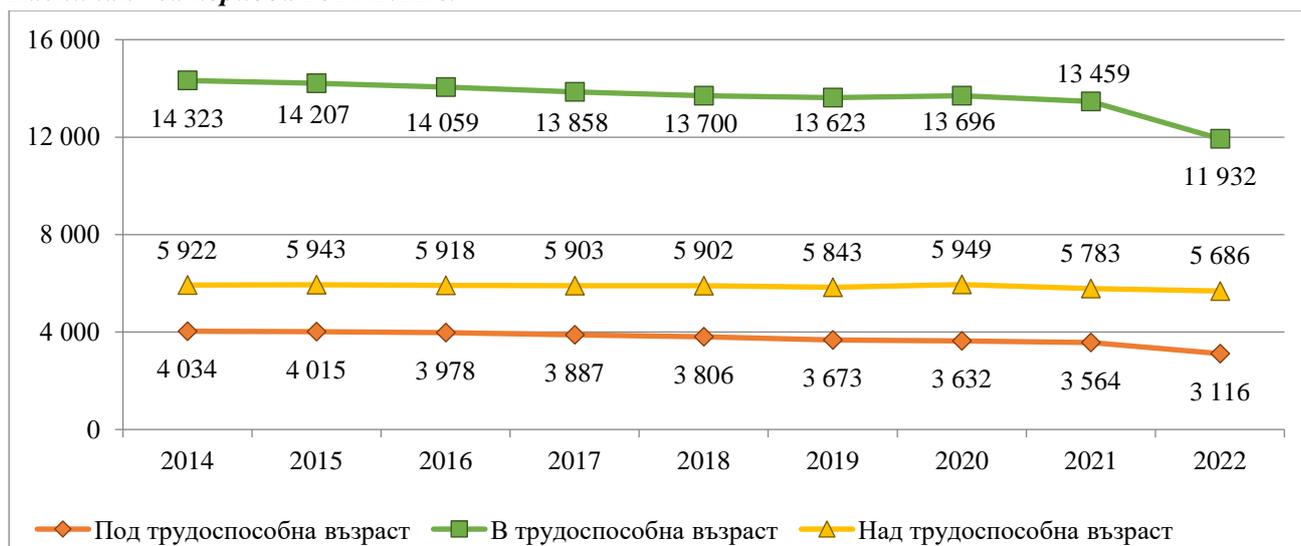
Трудовият пазар на територията на МИГ за изследвания период (2014-2022 г.) търпи изменения, очертаващи тенденция на влошаване. За изследвания период населението в трудоспособна възраст намалява с около 17% (2 391 души), като за 2020 то съставлява 11 932 души. 74% от спада на трудоспособното население на територията на МИГ е съсредоточено през периода 2020-2022, в който редица предприятия бяха затворени поради пандемията от ковид, а трудоспособното население осъществяваше вътрешни миграции с цел заетост.

Лицата в над трудоспособна възраст намаляват също, но с едва доловим темп. При прякото сравнение на стойностите за 2014 г. и 2022 г. се разкрива намаляване на броя на лицата над 65+ години с 4% (236 лица).

Тенденцията на намаляване на броя на населението в под трудоспособна възраст е най-тревожеща, тъй като тя е най-отчетлива спрямо останалите две възрастови групи. За изследвания период лицата до 14 годишна възраст са намалели с 23% или с 918 деца (от тях 516 деца за периода 2020-2022 г.).

От разгледаните данни за структурата на трудоспособното население може да се направи извода, че в бъдеще предприятията на територията на МИГ ще намират по-трудно квалифицирани кадри, което би довело до преместване на техните производствени мощности в съседен район.

Фигура 24. Население в под, над и в трудоспособна възраст на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2022 г.

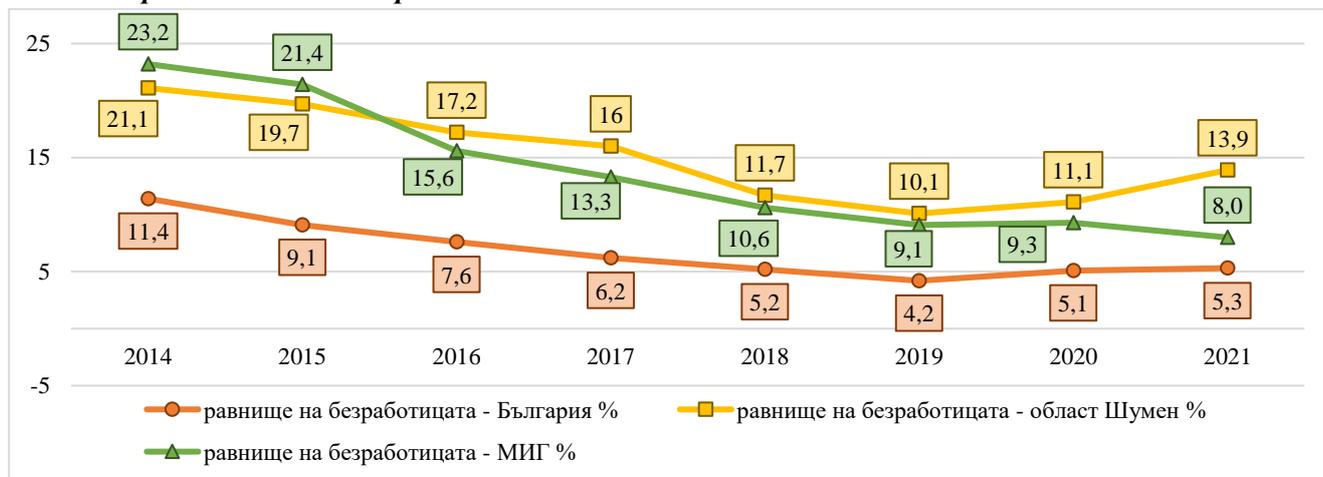
Източник: по данни на НСИ

Безработица

Нивото на безработица бележи положителна тенденция на намаляване през периода 2014-2021 г. Динамиката на отчетената безработица се отличава коренно от тази на областно ниво и

отчасти съвпада с тази на национално ниво. От 2016 г. до 2021 г. нивото на безработица на територията на МИГ на годишна база устойчиво намалява и е по-ниско от това на областно ниво.

Фигура 25. Средногодишна безработица територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ и по административни нива за периода 2014-2021 г.

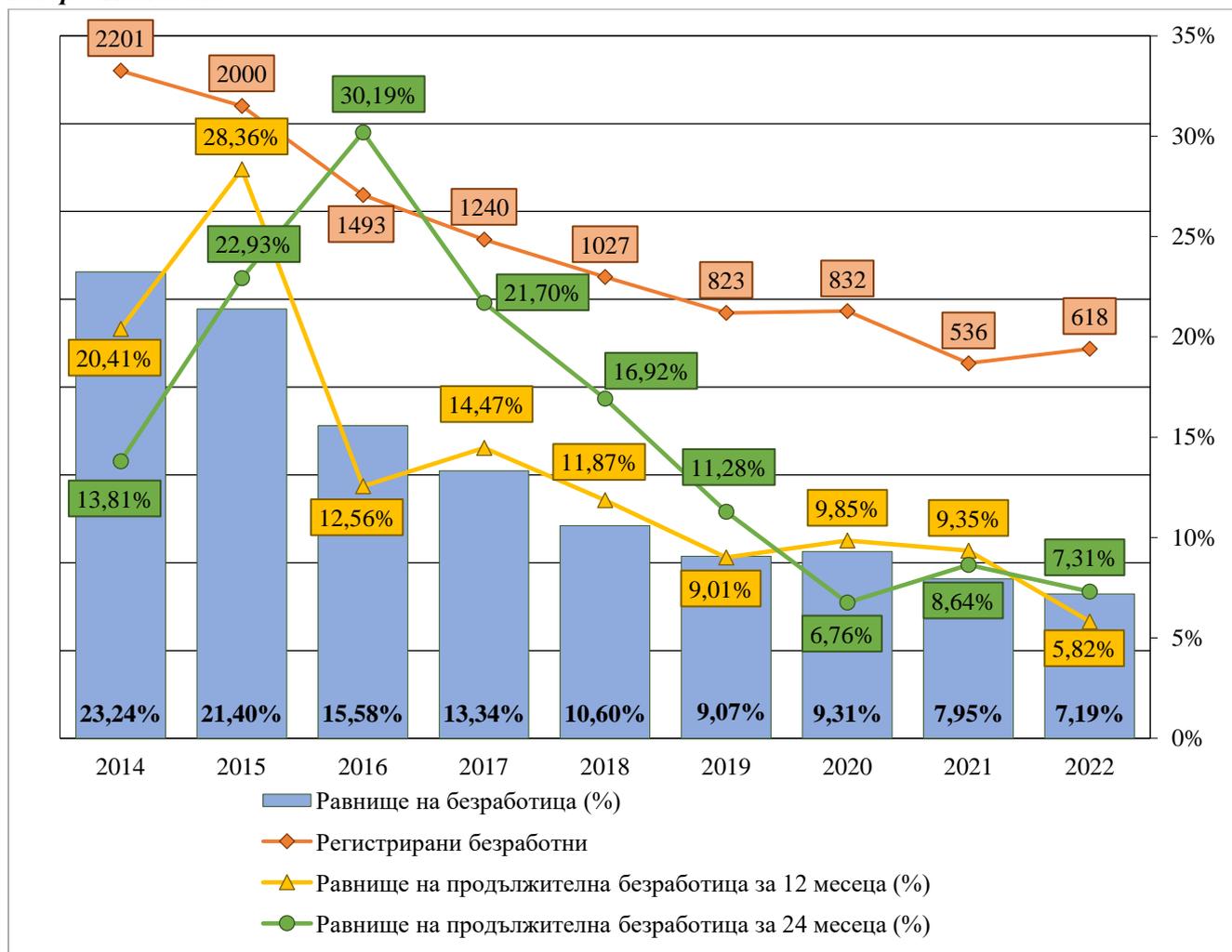

Източник: НСИ

При анализиране на безработицата на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ прави впечатление, че при прякото сравнение на стойностите ѝ за 2014 г. и 2022 г. равнищата на продължителната безработица за 12 и 24 месеца са намалели най-малко наполовина. През периода на действие на пандемията от ковид в страната равнищата на продължителната безработица за 12 и 24 месеца се повишават до края на 2021 г., след което отново намаляват за 2022 г.

Броят на регистрираните безработни намалява със 72% (1 583 души) за целия изследван период (2014-2022 г.), сравнявайки стойностите за 2014 г. и 2022 г.

Фигура 26. Регистрирани безработни и равнище на безработица на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“

Източник: Агенция по заетостта и дирекция „Бюро по труда“ – Нови пазар

Заетост

Заетите лица на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ през 2021 г. е 4 151 д., от които 1 857 души работят в големи (над 250 души) и средни (от 50 до 249 души) предприятия или 45% от всички заети. Точният брой на заетите само в големите предприятия, както и тези само в средните предприятия, не може да се определи поради конфиденциалността на предоставените данни от НСИ.

В малките предприятия със заетост до 9 души работят 31% (1 273 души) от всички заети на територията на МИГ, докато в тези със заетост между 10 и 49 души – 24% или 1 021 заети.

Фигура 27. Разпределение на заетите според големината на предприятието, 2021 г.

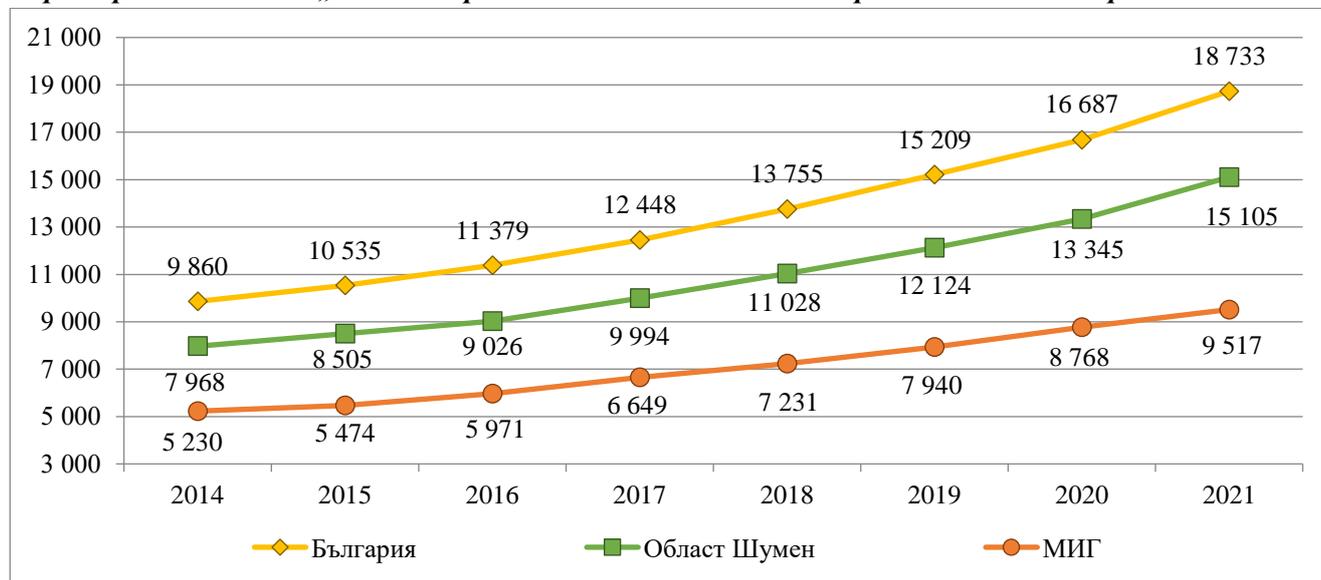
Източник: по данни на НСИ

Доходи на населението

Доходите на населението се увеличават, а това е породено от различни фактори като индексирание на месечните възнаграждения, повишаване на производителността на труда, квалификацията на работна ръка и подобряващия се икономически климат в страната и повишаването на конкурентоспособността, както и други фактори.

За целия период, предмет на изследване (2014-2021 г.), се наблюдава устойчиво нарастване на работната заплата на територията на МИГ. Средната годишна работна заплата е нарастнала с 4 287 лв. или с 45% за периода. Въпреки добрите показатели за територията на МИГ, средната годишна работна заплата все повече се отдалечава от тази в област Шумен и България.

Фигура 28. Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ и по административни нива за периода 2014-2021г.

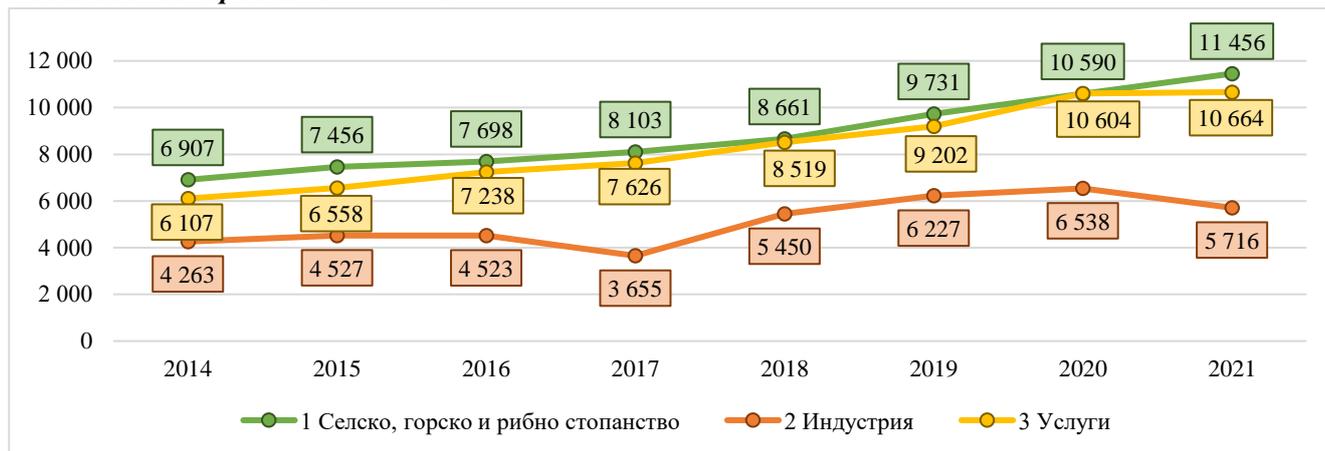

Източник: по данни на НСИ

*Забележка: в графиката данните за 2022 г. отсъстват поради липса на информация.

Най-добре платени са наетите лица в икономически сектор Селско, горско и рибно стопанство с 11 456 лв. средна годишна работна заплата. За същата година наетите лица в сектор Индустрия получават едва 5 716 лв., а тези от сектора на услугите – 10 664 лв.

Фигура 29. Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение по сектори на икономиката и по административни нива на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ за периода 2014-2021 г.

Източник: по данни на НСИ

3.6. СПОРТ

На територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ са регистрирани общо 17 спортни клуба, описани в следващата таблица, които развиват следните видове спорт: конна езда, хандбал, футбол, кикбокс, карате – коикушин, лека атлетика, тенис на маса и други.

Таблица 10. Регистрирани спортни клубове по вид спорт и местоположение

	Спортен клуб	Вид спорт
1	Спортен клуб „Моделист“ – гр. Каспичан	Ракетомоделизъм
2	Спортен клуб „Вежен 2010“ – с. Кюлевча	Конен спорт
3	Спортен клуб „Аероклуб Шумен“ – с. Върбяне	Парашутизъм
4	Спортен клуб по хандбал „Локомотив“ – гр. Каспичан	Хандбал
5	Спортен клуб „Рефлекс“ – гр. Каспичан	Тенис на маса
6	Футболен клуб „Локомотив“ – гр. Каспичан*	Футбол
7	Футболен клуб „Локомотив – 2008“ – гр. Каспича	Футбол
8	Футболен клуб „Ботев“ – гр. Нови пазар	Футбол
9	Футболен клуб „Герой“ – с. Зайчино ореше	Футбол
10	Спортен клуб „ОЯМА“ – гр. Нови пазар	Карате – коикушин
11	Спортен клуб „Коикушин“ – гр. Нови пазар	Карате – коикушин
12	Спортен клуб „Авитохол“ – гр. Нови пазар	Кикбокс
13	Спортен клуб „Хандбал“ - гр. Нови пазар	Хандбал
14	Спортен клуб „Лека атлетика“ – гр. Нови пазар	Лека атлетика
15	Спортен клуб „Прима МВЛ“ – гр. Нови пазар	Мажоретен
16	Спортен клуб по тенис на маса „Ботев“ – гр. Нови пазар	Тенис на маса
17	Спортен клуб „Стихия“ – гр. Нови пазар	Карате – коикушин

Източник: Регистър на спортните клубове, публикувани на официалните сайтове на [Община Нови пазар](#) и [Община Каспичан](#).

Основните спортни инфраструктурни обекти на територията на МИГ са спортна зала „Боян Боянов“ и стадионите в двата общински центъра и в някои села. Останалите съоръжения са физкултурните салони и външни площадки в училищата, чието състояние предимно е незадоволително.

Таблица 11. Спортни обекти на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“, капацитет и състояние

Вид на обекта (стадион, спортна площадка и др.)	Населено място	Капацитет (площ, бр. места)	Физическо състояние (отлично, добро, лошо, незадоволително)
Училищна спортна база – ОУ „П. Хилендарски“ гр. Плиска“	гр. Плиска		
Училищна спортна база – СУ „П. Волов“	гр. Каспичан		
Спортна площадка – гр. Каспичан	гр. Каспичан	250	
Спортна площадка – гр. Плиска	гр. Плиска		
Стадион – гр. Плиска	гр. Плиска		
Стадион – с. Златна нива	с. Златна нива		
Стадион – с. Кюлевча	с. Кюлевча		
Стадион – с. Марково	с. Марково		
Стадион – с. Могила	с. Могила		
Стадион „Локомотив“	гр. Каспичан	430	
Спортна зала „Боян Боянов“	гр. Нови пазар	600	
Стадион „Христо Ботев“	гр. Нови пазар	3500	добро
Тенис корт	гр. Нови пазар		
Физкултурен салон с плувен басейн СУ „Васил Левски“	гр. Нови пазар	130	отлично
Физкултурен салон – ПГХТД „Проф. д-р Асен Златаров“	гр. Нови пазар	30	
Открита спортна площадка – ПГХТД „Проф. д-р Асен Златаров“	гр. Нови пазар	100	лошо
Физкултурен салон – ПГСС гр. Нови пазар	гр. Нови пазар	30	
Открита спортна площадка – ПГСС гр. Нови пазар	гр. Нови пазар	300	много лошо
Спортна площадка	гр. Нови пазар		отлично
Спортна площадка СУ „Хан Исперих“	гр. Нови пазар		лошо
Спортна площадка ОУ „Н. Й. Вапцаров“	гр. Нови пазар		незадоволително
Спортна площадка ОУ „Христо Ботев“	с. Памукчии		лошо
Спортна площадка ОУ „Св. Климент Охридски“	с. Стоян Михайловски		лошо
Спортна площадка ОУ „Васил Левски“	с. Мировци		лошо
Физкултурно игрище	с. Стан		добро
ЦСПО „Хела“	гр. Нови пазар		добро
Спортно игрище	с. Зайчино ореше		добро
Стадион	с. Стоян Михайловски		незадоволително
Спортен терен	с. Мировци		незадоволително
Спортен терен	с. Памукчии		незадоволително
Спортно игрище	с. Правенци		незадоволително
Физкултурно игрище	с. Преселка		незадоволително
Игрище	с. Енево		незадоволително
Стадион	с. Войвода		незадоволително
Спортно игрище	с. Тръница		незадоволително

Източник: Регистър на спортните обекти към Министерството на младежта и спорта, ПИРО Нови пазар 2021-2027 г.

3.7. ИЗВОДИ

3.7.1. Проблеми

- Намаляване на броя медицински специалисти на територията на МИГ и увеличаване на броя местно население, падащ се на една медицинска практика;
- Недостиг на медицински сестри, обслужващи училищата на територията на община Каспичан;
- Отнет лиценз на МБАЛ „Д-р Добри Беров“;
- Намаляване на населението в под трудоспособна и трудоспособна възраст;
- Средната годишна работна заплата за територията на МИГ изостава от тази за областно и национално ниво.

3.7.2. Потенциали и възможности

- Насърчаване на преждевременно напусналите образователната система ученици да се върнат в училище;
- Подобряване състоянието на спортните обекти на територията на МИГ;
- Подобряване на предлаганите здравни услуги.

4. ИНФРАСТРУКТУРНО РАЗВИТИЕ, СВЪРЗАНОСТ И ДОСТЪПНОСТ НА ТЕРИТОРИЯТА

4.1. ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА И ДОСТЪПНОСТ

4.1.1. Транспортни коридори с национално и наднационално значение

В близост до територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ преминават три от 10-те паневропейски транспортни коридора, свързващи Централна и Източна Европа. Това са коридори № 7 „Рейн-Майн-Дунав“, №8 „Драч-Бургас-Варна“ и №9 „Хелзинки-Александруполис“, до които бизнеса и населението от територията на МИГ достъпва чрез пътища от републиканската пътна мрежа с национално и наднационално значение.

През територията на МИГ преминава АМ „Хемус“, която свързва гр. Шумен и гр. Варна, а в бъдеще се очаква магистралата да бъде завършена и да свързва гр. София и гр. Варна. Магистралата е от изключителна важност както за региона, така и за цяла Северна България, тъй като се предполага, че тя ще повиши инвестициите и ще повлияе върху привличането и задържането на трудов ресурс.

4.1.2. Автомобилен транспорт и инфраструктура

Територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ е пресечена от пътища, част от републиканската пътна мрежа, които имат голямо социално-икономическо значение и свързват близките паневропейски транспортни коридори.

Пътната мрежа на територията на МИГ е добре развита. Изградени са всички необходими пътни връзки на населените места с общинските центрове, както и между самите селища. Дължината на пътищата от републиканската и общинската пътни мрежи на територията на общината е както следва:

- АМ „Хемус“ – 14 km.
- Пътища I клас – 19,7 km.
- Пътища II клас – 23,6 km.
- Пътища III клас – 69,7 km.
- Общинска пътна мрежа – 103,51 km.

Републиканската и общинската пътни мрежи на територията на МИГ са в добро състояние.

Първокласната пътна мрежа е представена само от път I-2 (E-79) „Русе – Варна“ – пътят преминава през гр. Каспичан, гр. Нови пазар, с. Стан и с. Зайчино ореше.

Второкласната пътна мрежа също е представена от един път – II-27 „Нови пазар-Добрич-Балчик“, който свързва следните населени места в територията на МИГ: гр. Нови пазар, с. Памукчии, с. Сечище, с. Преселка и с. Тръница.

Третокласната пътна мрежа е представена от:

- Път III-701 „Дулово – Нови пазар“ – свързва следните населени места на територията на МИГ: с. Жилино, с. Стоян Михайловски, гр. Нови пазар;
- Път III-7003 „Пристое – Каолиново – Шумен“ – свързва следните населени места на територията на МИГ: с. Златна нива, с. Върбяне, с. Избул и с. Войвода;
- Път III-2007 „Каспичан – с. Златна нива“ – пътят е изцяло в територията на МИГ и свързва с. Златна нива с гр. Плиска и гр. Каспичан;
- Път III-2082 „Провадия – Мадара“ – свързва следните населените места на територията на МИГ: с. Кюлевча, с. Марково и с. Косово;

- Път III-2086 „Мътица – Каспичан“, който свързва две населени места на територията на МИГ – с. Калугерци и гр. Каспичан.

Общинската пътна мрежа на територията на МИГ е с обща дължина от 103,51 km. Тя осигурява предимно връзката между населените места и до пътищата от републиканската пътна мрежа.

Таблица 12. Дължина и състояние на пътната настилка на общинските пътища

Път №	Път	Дължина (км)	Състояние	Необходимост от реконструкция
SHU1080	/I-2/ Каспичан – Енево – Нови пазар	9,2	Добро	Ремонт, поддържане
SHU1082	/III-2007 / Плиска – Върбяне – Правенци	9,4	Добро	Ремонт, поддържане
SHU1083	/III-2007/ Плиска – археологически резерват Плиска	3	Много добро	Ремонт, поддържане
SHU1111	/III-701 /Нови пазар – Плиска / III-2007/	6,4	Добро	Ремонт, поддържане
SHU2081	/SHU1080/Каспичан – жп гара Каспичан – Могила-/III-2082/	7,5	Добро	Ремонт, поддържане
SHU2112	/I-2, Нови пазар – Ветрино/ - Зайчино ореше	1,46	Добро	Реконструкция
SHU3115	/III-701, Хърсово – Стоян Михайловски/ – Войвода/III-7003/	3	Отлично	Поддържане
SHU1082	III-2007/Плиска – Върбяне – Правенци	3,65	Добро	Поддържане
SHU3110	/III-7003, Войвода Върбяне/Избул – Правенци/	2,725	Много добро	Поддържане
SHU3116	/SHU1102, Красен дол – Мировци/ Мировци – Беджане – Преселка/II-27/	4,4	Добро	Реконструкция
SHU2113	/III-701, Хърсово – Нови пазар/ Стоян Михайловски – Преселка /II-27/	10,9	Добро	Реконструкция
SHU1102	/III-2073, Векилски – Никола Козлево /Пет могили – Красен дол – Граница общ, / Никола Козлево – Нови пазар/ – Мировци – /SHU2113/	8,76	Много добро	Ремонт, поддържане
SHU3117	/SHU1102, Красен дол – Мировци/ – Писарево - Тръница/II27/	6,16	Добро	Ремонт, поддържане
SHU3114	/SHU2113, Стоян Михайловски - Преселка/ – Беджене	2,5	Незадоволително	Реконструкция
SHU3119	/II-27/Нови пазар – м. Станата	7,459	Много добро	Ремонт, поддържане
SHU3120	/SHU2113, Стоян Михайловски – Преселка/ – Памукчии/II-27/	1,35	Незадоволително	Изграждане
SHU3118	/III-701, Стоян Михайловски – Нови пазар/ – Кариера Стоян Михайловски	1,3	Незадоволително	Изграждане

Източник: ПИРО Нови пазар 2021-2027, ПИРО Каспичан 2021-2027

Като цяло транспортната достъпност до и във територията на МИГ е на много добро ниво, като 46% от населените места в МИГ са обезпечени от републиканската пътна мрежа (12 от 26 населени места).

4.1.3. Железопътен транспорт и инфраструктура

Територията на МИГ е достъпна и чрез железопътен транспорт, посредством 2 жп трасета. Първото и с най-голяма важност за територията на МИГ е Главна железопътна линия №2 „София – София-север – Левски – Горна Оряховица – Синдел – Варна“, която е електрифицирана и минава през две населени места от територията на МИГ. Това са с. Калугерица и гр. Каспичан, като има изградени жп гари в съответните населени места.

Втората жп линия „Русе – Самуил – Каспичан“, част от Главна железопътна линия №9 „Русе – Варна“, преминава през 3 населени места на територията на МИГ – с. Златна Нива, гр. Плиска и гр. Каспичан.

4.2. ЕНЕРГИЙНА ИНФРАСТРУКТУРА И ВЪЗОБНОВЯЕМИ ИЗТОЧНИЦИ НА ЕНЕРГИЯ

На територията на МИГ е изградена една от системните подстанции от преносната електроенергийна система на страната – п/ст „Мадара“ 220/110 кV, която е основният източник на електроенергия за област Шумен. Наличието на системната подстанция „Мадара“ на територията на общината е предпоставка за по-голяма сигурност и качество на снабдяването с електроенергия. Прякото електроснабдяване се осъществява посредством районни подстанции „Нови пазар“ и „Каспичан“ с напрежение 110/20 кV. Всички населени места са електроснабдени.

Основните проблеми, свързани с електроснабдяването на територията на МИГ, са остарелите мрежи и съоръжения, които се нуждаят от подмяна и ремонт, и аварийните ситуации при неблагоприятни климатични условия. Електропреносната мрежа е амортизирана и се нуждае от цялостна подмяна.

Съгласно ПИРО Каспичан 2021-2027 г. в процес на проектиране е разрастването на северната промишлена зона на град Каспичан. В тази връзка е необходимо да се изгради нов трафопост за покриване на новите промишлени нужди.

Възобновяеми източници на енергия

Територията на МИГ има значителен потенциал за по-широко използване на ВЕИ. Природните условия са подходящи за използване на слънчева енергия за производство на електроенергия, има възможности за разполагане на фотоволтаични инсталации. По данни на АУЕР, в Регистъра за ВЕИ на територията на общината има само една изградена ВЕИ в гр. Каспичан с производствена мощност 0,144 MW.

4.3. ГАЗОСНАБДЯВАНЕ (ГАЗОПРЕНОСНА И ГАЗОСНАБДИТЕЛНА МРЕЖИ)

През територията на МИГ преминава северният клон на националната газопреносна система. Общината попада в обособения регион „Добруджа“, за който „Овергаз“ АД има издадени лицензии за разпределение и снабдяване с природен газ. Голяма част от образователната инфраструктура е газифицирана, основните работодатели също.

Развитието на газопроводната мрежа и осигуряването на достъп до перспективен и ефективен енергиен източник за промишлеността, домакинствата и обществените сгради е важно условие за подобряване на бизнес средата и насърчаване на икономическото развитие и конкурентоспособността в целия район.

4.4. ВОДОСНАБДИТЕЛНА И КАНАЛИЗАЦИОННА ИНФРАСТРУКТУРА

Водопреносна и водоснабдителна мрежи

На територията на МИГ задоволяването на питейно-битовите нужди на населението и осигуряването на необходимия воден капацитет за промишлени и стопански нужди се осъществява основно от ВиК ООД – Шумен. Малка част от промишлените нужди се задоволяват

посредством собствени водоизточници. Всички населени места са обезпечени от изградената водопреносна мрежа.

По данни на ВиК – Шумен загубите на вода по водопроводната мрежа на територията МИГ за 2021 г. възлизат на 59,49%. Относителните стойности на загубите на вода за 2021 г. са с около 4% повече в сравнение с 2014 г.

Канализационна мрежа и ПСОВ

По-голямата част от населените места на територията на МИГ нямат изградена канализационна мрежа и използват септични ями, като изключение правят гр. Нови пазар и гр. Каспичан, в които такава има.

В територията на МИГ попада една новоизградена (2015 г.) пречиствателната станция за отпадъчни води (ПСОВ), намираща се в гр. Нови пазар. В нея се пречистват тристепенно, отпадъчните води – механично, биологично и химично. През 2019 г. по данни на ВиК – Шумен 98,65% от отпадните води са пречистени. Изградената ПСОВ е следствие на реализиран проект „Изграждане на частична канализационна мрежа, ПСОВ и реконструкция на водопроводна мрежа на гр. Нови пазар“ по Оперативна програма „Околна среда“ 2007-2013 г. Чрез проектът е модернизирания водния цикъл на гр. Нови пазар – изградена е 14,5 km. канализация, 17,3 km. тръби са реконструирани, положен е нов над 7 km. водопровод. С реализирането на проекта е подобро качеството на живот на 12 253 жители на града, а 2 949 жители са получили достъп до канализация.

На територията на административна единица **община Каспичан няма изградени пречиствателни съоръжения за отпадните води**, което е причина за безконтролното изпускане на замърсени води в почвата и реките и **причинява замърсявания на околната среда**. Изработен е технически проект „Реконструкция и изграждане на водопроводна и канализационна инфраструктура и пречиствателна станция на отпадни води в гр. Каспичан, община Каспичан, област Шумен“, който до момента не е реализиран.

Почти 100% от образуваните отпадъчни води в гр. Нови пазар се пречистват. В другите населени места на територията на МИГ отпадъчните води не се пречистват поради липса на изградена канализационна мрежа, свързана с ПСОВ.

4.5. ИЗВОДИ ЗА ИНФРАСТРУКТУРНО РАЗВИТИЕ, СВЪРЗАНОСТ И ДОСТЪПНОСТ НА ТЕРИТОРИЯТА

4.5.1. Проблеми

- Липса на ПСОВ, обслужваща територията на общините Каспичан и Нови пазар (с изключение на гр. Нови пазар);
- Липсва изградена канализационна мрежа, обхващаща всички населени места в територията на МИГ;
- Общински пътища в незадоволително състояние.

4.5.2. Потенциали и възможности

- Добре изградена инфраструктура и комуникативност с важните пътни артерии, което предразполага интерес от страна на инвеститорите;
- Намаляване на загубите на вода при водоснабдяване;
- Осъвременяване на електроснабдителната инфраструктура;
- Развитие на газопреносната мрежа на територията на МИГ за промишлени и битово потребление;
- Насърчаване на изграждане на ВЕИ инсталации;
- Подобряване на общинската улична инфраструктура.

5. ЕКОЛОГИЧНО СЪСТОЯНИЕ И РИСКОВЕ

5.1. АТМОСФЕРЕН ВЪЗДУХ

Атмосферният въздух е елемент на околната среда, който оказва пряко и косвено въздействие върху здравословното състояние на човека. Атмосферното замърсяване е проблем на модерното общество, актуален най-вече за големите градове и индустриалните райони.

На територията на МИГ няма постоянни режимни пунктове за определяне на качеството на атмосферния въздух. Извършват се епизодични измервания чрез мобилна автоматична станция на Регионална лаборатория – гр. Варна към ИАОС – гр. София, оборудвана с автоматични монитори за въглероден оксид (CO), серен диоксид (CO₂), азотни оксиди (NO_x), озон (O₃) и фини прахови частици – ФПЧ₁₀ (с големина на частиците под 10 μm). В гр. Нови пазар и гр. Каспичан не са отчетени превишения на допустимите норми по контролираните показатели.

Основните източници на замърсяване са големите и средните промишлени предприятия, работещи на територията на МИГ. През зимните месеци сериозен замърсител също е и отоплението с твърдо гориво на населението.

5.2. ВОДИ

Повърхностни води

Повърхностните води на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ са представени от р. Провадийска и нейните по-големи притоци – р. Мадара, р. Крива река и р. Каменица. В североизточната част на територията на МИГ извира р. Караман, приток на р. Суха река. Подземните водни тела са предимно карстови.

Реките и техните притоци попадат в два района на басейново управление – „Черноморски район“ и „Дунавски район“. Дунавският район за басейново управление се разпростира на североизточната част на територията на МИГ и обхваща землищната на с. Беджене, с. Преселка, с. Мировци, с. Сечище, с. Тръница и с. Писарево.

В следващата таблица са представени всички микроязовири на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ по данни от Информационна система за техническо състояние на язовирните стени и съоръженията към тях към Държавна агенция за метеорологичен и технически надзор.

Таблица 13. Списък на микроязовирите на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“

Язовир	Населено място	Наемател/Собственик	Статут
яз. „Войвода“	с. Войвода	Община Нови пазар	действащ
яз. „Избул“	с. Избул	Община Нови пазар	действащ
яз. „Мировци“	с. Мировци	Община Нови пазар	действащ
яз. „Нови пазар 2“	гр. Нови пазар	„Напоителни системи“ ЕАД – клон Шумен	действащ
яз. „Писарево“	с. Писарево	Сдружение за напояване „Въртопа“	действащ
яз. „Преселка“	с. Преселка	Община Нови пазар	действащ
яз. „Сечище“ (Сечище-25)	с. Сечище	Държавно предприятие „Управление и стопанисване на язовири“	действащ
яз. „Нови пазар 1“	с. Стоян Михайловски	„Напоителни системи“ ЕАД – клон Шумен	действащ

Язовир	Населено място	Наемател/Собственик	Статут
яз. „Тръница“	-	Община Нови пазар	действащ
яз. „Памукчи“	-	Община Нови пазар	действащ
яз. „Енево“	-	„Напоителни системи“ ЕАД – клон Шумен	действащ
яз. „Върбяне“	с. Върбяне	Община Каспичан	Временно изведен от експлоатация
яз. „Златна“	с. Златна нива	Община Каспичан	Временно изведен от експлоатация
яз. „село Каспичан“	гр. Каспичан	Община Каспичан	действащ
яз. „Косово“	с. Косово	Община Каспичан	действащ
яз. „Кюлевча“	с. Кюлевча	Община Каспичан	действащ
яз. „Марково“	с. Марково	Община Каспичан	действащ
яз. „Марково-1“	с. Марково	Община Каспичан	Временно изведен от експлоатация
яз. „Калугерица“	-	Община Каспичан	действащ

Източник: Информационна система за техническо състояние на язовирните стени и съоръженията към тях към Държавна агенция за метеорологичен и технически надзор

Хидромелиорации

На територията на МИГ почти всички второстепенни хидромелиоративни съоръжения са унищожени, разграбени, или силно амортизирани. **Възстановяването на мрежата от напоителни канали и съоръжения е от особена важност за развитието на поливното земеделие.**

Подземни води

На територията **подземните води** са предимно от подземни карстови водни тела, които се характеризират с **благоприятни хидрохимични показатели**, което ги прави **годни за битово и промишлено водоснабдяване и за напояване**. Липсата на развита хидромелиоративна мрежа ги прави основен източник за напояване и повишава значението на опазването им от замърсители.

Издадени са 75 разрешения за водовземане от подземни води, основно от водоносен хоризонт малм-валанш (водно тяло: BG2G000J3K1041) и кварталенер (водно тяло: BG2G000000Q003). По данни от регистъра на Разрешителни за водовземане на Басейнова дирекция „Черноморски район“ 23% (17 броя) от издадените разрешителни са отнети или прекратени. Разрешенията за водовземане от подземни води са издадени предимно за питейно-битови и промишлени цели и напояване.

Подземните води в общината се характеризират с благоприятни хидрохимични показатели, което ги прави годни за битово и промишлено водоснабдяване и за напояване. Липсата на развита хидромелиоративна мрежа ги прави основен източник за напояване и повишава значението на опазването им от замърсители.

Минерални води

На територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ няма извор на минерална вода.

5.3. ПОЧВИ И ЗЕМНИ НЕДРА

Почвите на територията на МИГ „Нови пазар - Каспичан“ са предимно черноземи, с техните подтипове, сиви и кафяви горски, делувиално-ливадни.

Прегледът на годишните доклади за състоянието на околната среда показва, че продължава тенденцията за намаляване замърсяването на почвите. Това се дължи както на по-строгия контрол, упражняван от РИОСВ – Шумен, така и от намаляване използването на силно токсични пестициди и торове в селското стопанство. В резултат на това почвите в пунктовете от Националната система за мониторинг сочат, че почвите на територията на МИГ са едни от най-незамърсените в страната.

5.4. ЗАЩИТЕНИ ТЕРИТОРИИ И ЗОНИ

В територията на МИГ попадат три защитени зони по смисъла на Закона за биологичното разнообразие, които попадат в обхвата на мрежа НАТУРА 2000 и 2 защитени местности съгласно Закона за защитени територии.

Защитените зони (ЗЗ) са ЗЗ „Каменица“ и две ЗЗ „Провадийско-Роякско плато“. Територията на ЗЗ „Провадийско-Роякско плато“ е подходяща за развитието на орнитоложки туризъм поради богатството от гнездящи птици.

Защитените местности (ЗМ) са: ЗМ „Каньона“ и ЗМ „Мадарски скални венци“. Териториалният им обхват спрямо местните населени места и големината на площта им са представени в следващата таблица.

Таблица 14. Защитени зони на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“

Наименование (код в регистъра)	Категория	Площ (ха)	Населено място (землище)
Защитени зони по смисъла на Закона за биологичното разнообразие			
Каменица (BG00004138)	ЗЗ по директивата за местообитанията	1 455,72	гр. Плиска, с. Златна нива, с. Каспичан, с. Могила
Провадийско – Роякско плато (BG0000104)	ЗЗ по директивата за местообитанията	50 158,57	с. Каспичан, с. Косово, с. Кюлевча, с. Марково, с. Могила
Провадийско – Роякско плато (BG0002038)	ЗЗ по директивата за птиците	84 031,50	с. Каспичан, с. Косово, с. Кюлевча, с. Марково, с. Могила
Защитени територии			
Каньона (Код в регистъра: 538)	Защитена местност по ЗЗТ	17,58	с. Каспичан
Мадарски скални венци (Код в регистъра: 453)	Защитена местност по ЗЗТ	319,13	гр. Каспичан, с. Кюлевчасс

Източник: Регистър на защитените територии и защитените зони в България

5.5. УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ

Образуваните отпадъци от човешката дейност се отразяват пряко върху качеството на въздуха, водите, почвите, като същевременно с това носят и риск за здравето на човека. Част от образуваните отпадъци има възможност да се рециклират многократно, превръщайки се в ценна суровина. Други могат да бъдат компостирани, с което да се създаде богата на химичен състав тор, а трети просто се депонират, тъй като не могат да бъдат оползотворени. Доброто управление на образувания боклук предполага чиста, незамърсена и здравословна околна среда и по-ниски такси за смет.

На територията на МИГ 100% от населението е обхванато в регионална система за организирано сметосъбиране и сметоизвозване – Регионално депо „Шумен“ (за битови и неопасни производствени отпадъци - клас „депо за неопасни отпадъци“), което обслужва общини Шумен, Велики Преслав, Нови пазар, Каспичан, Хитрино, Венец, Каолиново, Смядово и Търговище (поради изчерпване на клетка 1 на регионалното депо). Депото отговаря на нормативните изисквания и се експлоатира съгласно действащото екологично законодателство. Оптимизирана е работата на сепариращата инсталация, в която постъпват смесените битови отпадъци, събрани от територията на област Шумен и област Търговище.

Населените места на територията на МИГ са обезпечени от инфраструктура за разделно събиране на отпадъци от хартия, пластмаса, стъкло и метал, в сътрудничество с Организация по оползотворяване „Булекопак“.

Що се отнася до събирането на негодни за употреба батерии и акумулатори (НУБА) общините на територията на МИГ се обслужват от „Рекобат“ АД и „Екостийл“ ЕООД за организиране на дейностите по събиране, транспортиране, временно съхраняване, предварително третиране и предаване за оползотворяване и/или обезвреждане на НУБА.

5.6. ИЗВОДИ

5.6.1. Проблеми

- Липса на постоянни режимни пунктове за определяне на качеството на атмосферния въздух;
- Временно изведени от експлоатация язовири;
- Разрушени хидромелиоративни съоръжения;
- Липса на канализация и ПСОВ в повечето населени места.

5.6.2. Потенциали и възможности

- Разработване и реализация на нова водостопанска схема за интегрирано управление на водните ресурси на територията на МИГ, което ще реши водните проблеми на някои населени места с недостиг на питейни води и води за напояване;
- Подобряване на техническото състояние на временно изведените от експлоатация язовири;
- Изграждане и възстановяване на хидромелиоративни съоръжения;
- Изграждане на инфраструктура от контейнери за растителни и биоразградими отпадъци;
- Изграждане на инфраструктура за третиране и оползотворяване на строителни отпадъци на територията на МИГ.

6. УПРАВЛЕНИЕ И АДМИНИСТРАТИВЕН КАПАЦИТЕТ

6.1. СТРУКТУРА НА УПРАВЛЕНИЕ И ФУНКЦИОНИРАНЕ НА МИГ

МИГ „Нови пазар – Каспичан“ се управлява съгласно Закона за юридическите лица с нестопанска цел и указанията за изпълнение на СВОМР, включително приложимото законодателство, свързано с Програма за развитие на селските райони 2014-2020 година. Органите на управление на МИГ са:

- Общо събрание (ОС) – върховен колективен орган на управление. Състои се от 44 лица, от които 36 юридически и 8 физически лица. Процентното съотношение на трите сектора в ОС е, както следва:
 - публичен сектор – 4,46%
 - нестопански сектор – 46,66%
 - стопански сектор – 48,88%
- Управителен съвет – съставен от 5 лица, представители на отделните сектори – публичен (1 от членовете), неправителствен (2-ма от членовете) и стопански (2-ма от членовете);
- Контролен съвет – съставен е от трима членове, от които 2-ма са юридически лица от стопанския сектор, а третият е физическо лице от нестопанския сектор;
- Председател на УС – представлява МИГ заедно с изпълнителния директор;
- Изпълнителен директор – избран от УС и осъществява оперативното управление на МИГ, представлява организацията заедно с Председателя.

За функционирането на МИГ и изпълнението на сега действащата СВОМР, са назначени двама експерти по прилагане на стратегията за ВОМР, които осъществяват дейности, свързани с информиране, консултиране и подпомагане на потенциални кандидати и участват в процеса по разработване на документацията във връзка с избора на проекти и тяхното оценяване.

На половин щат и във връзка с осъществяването на финансово-счетоводната политика на МИГ е назначен служител на длъжност „счетоводител“, отговарящ на изискванията на чл. 18 от Закона за счетоводството.

Така създадената структура и организация между служителите и управляващите МИГ напълно отговаря на условията за прилагане на СВОМР, нормативните изисквания в страната и най-важното позволява безпроблемното функциониране на МИГ „Нови пазар – Каспичан“.

6.2. ПОЛИТИКИ, СТРАТЕГИИ И ПРОГРАМИ НА ТЕРИТОРИЯТА НА МИГ „НОВИ ПАЗАР – КАСПИЧАН“

Тази част от анализа е фокусирана върху преглед на по-важните стратегически документи за регионално развитие, действащи на различните териториални нива, в които са имплементирани различни управленски политики за развитието на териториите на селските райони в България. Чрез обобщението на действащите в момента стратегически документи се очертават насоките за социално-икономическото развитие и на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ – пряко или непряко.

Прилагането на регионалната политика на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ е предпоставка за обосноваването на мерки към СВОМР, които са интегрална част от пакета планови документи и проекти на регионално и местно ниво. Също така се гарантира мобилизация на интересите и ресурсите на всички заинтересовани страни – публичен, стопански и нестопански сектори.

6.2.1. Действащи стратегии и програми на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ **Актуализирана национална концепция за регионално и пространствено развитие за периода 2013 – 2025**

Устройството и управлението на националната територия до 2025 година се регламентира от Национална концепция за регионално и пространствено развитие, която е актуализирана през 2019 г. и с нея се полагат основите за програма „Развитие на регионите“ 2021-2027 г.

Актуализираната НКРПР 2013-2025 г. съдържа средносрочни и дългосрочни насоки за устройственото планиране и опазването на териториалните ресурси. Тя осигурява и подходяща основа за териториална насоченост и израз на секторните политики и стратегии, като се подчертава, че желаният модел за умерен полицентризм (поддържане на мрежа от равномерно разпръснати градове, които са предпоставка за по-балансирано развитие и съживяване на селските и периферните райони) все още е на дневен ред. В този модел участват два града от територията на МИГ – **гр. Нови пазар е определен като град от 4-то ниво** (малки градове с микро регионално значение за територията на групи общини) и **гр. Каспичан от 5-то ниво** (много малки градове и села, центрове с общинско значение за територията на съответната община).

Актуализираният документ има няколко много важни нови елемента: отразени са новите насоки в европейската кохезионна политика и политиката за пространствено развитие; стратегическата ѝ част интегрира в още по-силна степен регионалното планиране с пространственото такова; идентифицира конкретни територии със специфични характеристики, потребности и потенциали.

Интегрирана териториална стратегия за развитие на Североизточен регион за периода 2021-2027 (ИТСР)

Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточен регион от ниво 2 е стратегически планов документ, определящ общата политическа, пространствена, икономическа и тематична рамка за развитието на региона в годините на програмен период 2021-2027. Тя е разработена в съответствие с Националната концепция за регионално и пространствено развитие за периода 2013-2025 г. (Актуализация 2019 г.) и отчита предвижданията на секторните стратегии на регионално ниво в областта на икономическото развитие, здравеопазването, образованието, науката, социалните услуги, транспорта, водния сектор, енергетиката, ширококолентовите комуникации, туризма и околната среда.

Визията в ИТСР остава непроменена спрямо заложената в Регионалния план за развитие 2014-2020 г. и е следната:

„СЕВЕРОИЗТОЧЕН РЕГИОН – Отворена към Черно море и света българска територия, съхранила богата история и материална култура, плодородна земя, човешки капитал, развита инфраструктура, туристически имидж и насочила своя специфичен потенциал за постигане на общ икономически напредък и подобро качество на живота.“

На тази основа са поставените 3 стратегически приоритета (СП), както следва:

- *СП 1: Повишаване на динамичността на региона в глобален мащаб*
- *СП 2: Постигане на равен достъп до качествено образование, здравеопазване и социални услуги, социално включване*
- *СП 3: Териториално развитие и сближаване и осигуряване на устойчива околна среда*

Към всеки от приоритетите има поставени по няколко специфични цели (СЦ), към които реализация на СВOMP на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ може да допринесе. Те са, както следва:

- СЦ 1.1. Развитие на интелигентна индустрия
- СЦ 1.2. Устойчиво оползотворяване на специфичния местен потенциал за развитие с потенциал за висок растеж
- СЦ 2.1. Инвестиции в образование и умения
- СЦ 2.2. Подобряване на достъпа до качествени здравни и социални услуги
- СЦ 2.3. Подобряване на културната и спортната инфраструктура
- СЦ 3.1. Бърза и сигурна транспортна и цифрова свързаност
- СЦ 3.2. Градско възстановяване и интегрирано развитие
- СЦ 3.3. Запазване и подобряване качеството на околната среда.

За всяка специфична цел са предвидени набор от мерки/дейности за реализация. Част от тях могат да залегнат в СВOMP на МИГ „Нови пазар – Каспичан“.

Таблица 15. Мерки/дейности, заложиени в ИТСП, приложими за СВOMP на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“

Насърчаване на стартиращите иновационни фирми и новосъздадени предприятия (start-up)	Реинтеграцията на преждевременно напусналите образователната система.
Повишаване конкурентоспособността на малкия и средния бизнес чрез стимулиране на въвеждането на нови технологии, иновативни практики и създаването на кълстери	Ограмотяване на възрастни лица
Подкрепа за внедряване на цифровите технологии от бизнеса	Осигуряване достъп на всеки гражданин до здравна помощ и услуги
Подкрепа за развитие на предприятията от социалната икономика с цел създаване на условия за устойчива заетост на силно уязвими групи и изпълнение на социално-значими дейности	Осигуряване на устойчиви, качествени и достъпни междусекторни услуги с цел превенция на социалното изключване
Реализиране на принципите на кръговата икономика от фирми в региона	Активиране, мотивиране и включване в заетост на неактивни и безработни младежи, в т.ч. продължително безработните и NEETs;
Адаптиране на предприятията и работещите към промените на икономическата среда, вкл. реакции при криза	Подобряване конкурентоспособността на младежите като уязвима група на пазара на труда чрез повишаване на уменията, компетенциите и професионалната квалификация с отчитане на регионалните възможности на пазара на труда и икономиката
Създаване на интегрирани туристически продукти за Североизточен регион	Мерки за повишаване на достъпа на младежите до пазара на труда – осигуряване на заетост, трудово консултиране, кариерно ориентиране, стажове, обучение на работното място и др.
Подкрепа за мерки, водещи до намаляване на сезонността в туристическия бизнес	Мерки, свързани с осигуряване на достъп до културно и природно наследство чрез изграждане, реконструкция и модернизация на културната инфраструктура – театри, музеи и художествени галерии, библиотеки, читалища, включително мерки за подобряване достъпа на лицата в неравностойно положение до културните институции.

Подкрепа за съхраняване и стимулиране на фестивалите и конкурсите в региона, които представят по уникален начин неговата културна идентичност и го определят като атрактивна европейска туристическа дестинация	Развитие на цифрови технологии в подкрепа на „умен/интелигентен град“ и „умни/интелигентни региони“
Подобряване на инфраструктурата, обслужваща туризма; изграждане на веломаршрутна мрежа в региона, свързана с посетителския туризъм в природна и урбанизирана среда	Инвестиране в съвместни дейности, насочени към адаптация и смекчаване на изменението на климата, със силен акцент върху устойчиви и екологични мерки
Повишаване на инвестициите в реклама и маркетинг за промотирането на туристическия потенциал и туристическите продукти, включително чрез използване на нови методи с помощта на цифровите технологии	Инвестиране в общи продукти и услуги, свързани с историческото, природното и културното наследство, със силен акцент върху създаването на заетост за малките и семейните предприятия
Програми за ограмотяване, основно сред ромското население и други уязвими групи, за придобиване на по-висока степен на образование, реализирани главно от училищата	Развитие на алтернативни форми на туризъм с по-висока добавена стойност за социално-икономическото и териториалното развитие на региона
Подпомагане на общините за реализиране на дейности за образователна десегрегация	Изпълнение на съвместни мерки за стимулиране на заетостта чрез подкрепа за подходящи учебни дейности и активно включване на уязвимите групи
Приобщаващо образование на децата и учениците със специални образователни потребности	

План за интегрирано развитие на община Нови пазар за периода 2021–2027 г.

Непосредствено влияние върху развитието на територията на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ оказва Планът за интегрирано развитие на община (ПИРО) Нови пазар. Визията, формулирана в него е: *„Община Нови пазар – конкурентноспособен силикатен и аграрен център, с богато културно-историческо наследство от първата столица Плиска, с устойчив растеж и висок жизнен стандарт, с развита и модернизирана инфраструктура и качествени публични услуги, привлекателно място за живот, инвестиции, туризъм и култура“.*

За осъществяване ѝ са формулирани 3 стратегически цели, както следва:

- *Стратегическа цел 1: Стимулиране на местната икономика и открояване на конкурентен местен потенциал;*
- *Стратегическа цел 2: Съхранение и подобряване качествата на човешкия капитал чрез социално развитие;*
- *Стратегическа цел 3: Балансирано и устойчиво развитие на територията и населените места.*

Общината е формулирала 4 приоритетни направления, в които следва да се концентрират финансовите ресурси и общинските инициативи през програмния период 2021-2027 г.:

- *Приоритет 1: Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика на основата на местния потенциал и културно-историческото наследство;*
- *Приоритет 2: Развитие на социалната среда и повишаване на заетостта;*
- *Приоритет 3: Интегрирано пространствено и териториално развитие и опазва на околната среда;*
- *Приоритет 4: Добро управление в полза на местната общност и бизнеса.*

План за интегрирано развитие на община Каспичан за периода 2021-2027 г.

Върху развитието на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ също ще указва влияние и ПИРО Каспичан 2021-2027. Визията формулирана в него е: *„Привлекателно място за живеене с висок жизнен стандарт. Развит туристически и културен център, с конкурентноспособна промишленост и биологично селско стопанство.“*

За осъществяването на дефинираната визия са формулирани следните 3 приоритета:

- *Приоритет 1: Икономически растеж и повишена конкурентоспособност на местното население;*
- *Приоритет 2: Повишаване на качеството и стандарта на живот;*
- *Приоритет 3: Подобряване състоянието на техническата и социалната инфраструктура.*

Общината е формулирала 7 специфични цели, в които следва да се концентрират финансовите ресурси и общинските инициативи през програмния период 2021-2027 г.:

- *Специфична цел 1: Устойчиво оползотворяване на специфичния местен потенциал за развитие;*
- *Специфична цел 2: Запазване и подобряване качеството на околната среда и адаптация към настъпилите неблагоприятни климатични изменения;*
- *Специфична цел 3: Повишаване на административния капацитет на общинска администрация;*
- *Специфична цел 4: Инвестиции в образование и умения;*
- *Специфична цел 5: Инвестиции в социални и здравни услуги;*
- *Специфична цел 6: Транспортна и цифрова инфраструктура;*
- *Специфична цел 7: Градска среда.*

6.3. КАПАЦИТЕТ ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ И ПРЕПОРЪКИ ЗА ЗАЛАГАНЕ НА МЕРКИ В НОВАТА СВОМР

В този раздел е направено сравнение между заложеното в СВОМР на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ и изпълненото до момента, за да се открие капацитетът за реализация на мерки по стратегията както по отношение на планирането, така и по отношение на потенциалните бенефициенти. **Обобщението на данните е до 08.06.2023 г.**

За предходния програмен период стратегията за ВОМР на МИГ „Нови пазар – Каспичан“ е еднофондова, т.е. в нея са заложили мерки само от ПРСР 2014-2020 г. За периода от одобрението на СВОМР до 08.06.2023 г. МИГ „Нови пазар – Каспичан“ е публикувала 17 процедури за подбор на проекти (2 от тях прекратени и 1 – активна). По тях първоначално са сключени 27 договора, но 1 е прекратен. Анализът на данните позволява да се направят редица изводи, описани в следващите редове.

Мярка 4.1.1. „Подкрепа за инвестиции в земеделските стопанства“ е с планиран бюджет от 293 375,00 лв., за който са публикувани три процедури(в т.ч. една анулирана), след които остават 97 517,77 лв. нереализирани. До този момент са сключени 3 договора на стойност 195 857,23 лв., които формират 66,8% от планираните средства. **Препоръчва се подкрепата по тази мярка да се намали в новия програмен период.**

По мярка 4.1.2 „Инвестиции в земеделски стопанства по Тематична програма за развитие на малките стопанства“ се наблюдава нулев интерес за периода на действие на СВОМР. По мярката са стартирани общо 4 процедури, от които една е анулирана. Няма сключени договори по мярката за отпускане на безвъзмездна финансова помощ. **Препоръчва се финансова подкрепа по тази мярка в новия програмен период да не се планира.**

Интересът към мярка 4.2.1. „Инвестиции в преработка/маркетинг на селскостопански продукти“ е малък, тъй като от две пуснати процедури, една е анулирана и е сключен само един договор на стойност 193 911,00 лв. Общо договорените средства са 61,4% от планираните такива по мярката. **Препоръчва се в новия програмен период мярка да не бъде включвана в СВОМР или бюджетът по нея да бъде намален наполовина.**

Мярка 6.4.1. „Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности“ се радва на силен интерес от страна на бенефициентите. Реализирани са две процедури, като по първата са сключени 7 договора, а за втората – 0. За подписаните договори са определени 716 486,83 лв. безвъзмездна финансова подкрепа, която се равнява на 46,8% от предвидените средства. **Препоръчва се в новия програмен период бюджетът по еквивалентната мярка да бъде намален, за да може в края на периода на действие на новата СВОМР да бъде изпълнена.**

Мярка 7.2. „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура“, чиито бенефициенти са Община Нови пазар и Община Каспичан е преизпълнена със 104,3% от планираните средства. По мярката са сключени 6 договора, в рамките на три процедури. Интересното е, че са били необходими 3 процедури, за да се случи това. Възможно е това да се дължи на липса на проектна готовност от страната на Общината Нови пазар и Община Каспичан. **За следващия програмен период се препоръчва подкрепата по мярката да продължи, като е възможно бюджетът ѝ да бъде увеличен, но задължително с предварителни консултации с общинските администрации на двете общини.**

По мярка 7.5. „Инвестиции за публично ползване в инфраструктура за отдих, туристическа инфраструктура“ са планирани 247 791,00 лв., от които 181 376,29 лв. са

договорени, посредством сключването на 3 договора за отпускане на БФП. Договорените средства са 73,2% от планираните, като процентът се очаква да се покачи, тъй като процедурата по мярката все още е активна. **Препоръчва се в следващият програмен период помощта по тази мярка да продължи и леко да се увеличи.**

По Мярка 20 „Създаване на местен туристически продукт, свързан с местното наследство, изделия и храни“ са договорени 74,2% от планирани средства в рамките на две процедури. Сключени са 6 договора, като БФП по тях е в размер на 36 923,92 лв. С оглед доброто изпълнение на тази мярка в настоящата стратегия, **се препоръчва подобни мерки да залегнат и в новата СВМП за периода до 2027 г.**

Таблица 16. Сравнение между заложения и реализирания бюджет в СВОМР (в лв.)

Бюджет в СВОМР	Брой процедури	Общ бюджет по процедурите	Общо договорени средства	Договори (бр.)	Разлика	Изпълнение
М 4.1.1 „Подкрепа за инвестиции в земеделски стопанства“	3 (1)	293 375,00	195 857,23	3	97 517,77	66,8%
М 4.1.2 „Инвестиции в земеделски стопанства по Тематична подпрограма за развитие на малки стопанства“	4 (1)	146 687,00	0,00	0	146 687,00	0,0%
М 4.2.1 „Инвестиции в преработка/маркетинг на селскостопански продукти“	2	315 768,00	193 991,00	2 (1)	121 777,00	61,4%
М.6.4.1 „Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности“	2	1 530 000,00	716 486,83	7	813 513,17	46,8%
М 7.2 „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура“	3	1 055 750,00	1 100 923,46	6	-45 173,46	104,3%
М 7.5 „Инвестиции за публично ползване в инфраструктура за отдих, туристическа инфраструктура“	1 (+1)	247 791,00	181 376,29	3	66 414,71	73,2%
М 20 „Създаване на местен туристически продукт, свързан с местното наследство, изделия и храни“	2	143 374,00	106 450,08	6	36 923,92	74,2%
Общо	17	3 732 745,00	2 495 084,89	27	1 237 660,11	66,8%

Забележка: (+1) – процедура, която е въведена или в момента е активна за кандидатстване

(1) – в т.ч. прекратена процедура или договор

Източник: ИСУН, собствени изчисления, отчети на МИГ

6.4. ИЗВОДИ

6.4.1. Проблеми

- Липса на заинтересовани кандидати по мярка 4.1.2, което води до отпадане на необходимостта от планирането ѝ с бюджет в бъдещата СВОМР;
- Ниско изпълнение на мярка 6.4.1.

6.4.2. Потенциали и възможности

- Потенциал от увеличаване на планирания бюджет по мярка 7.2. и 7.5.

7. СИНТЕЗЕН SWOT АНАЛИЗ

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Отлична транспортна достъпност до територията на МИГ и населените места в нея с пътящата от републиканската пътна мрежа; ▪ Благоприятни климатични условия и липса на големи промишлени обекти, създаващи потенциален риск за замърсяване на почвата, са възможност за развитие на местното земеделие; ▪ Конкурентоспособен сектор „Животновъдство“ поради обезпечеността на животните с храна; ▪ Тясно специализирана индустрия в силикатната промишленост; ▪ Потенциал за развитие на интегриран туризъм поради наличието на археологически обекти от национално и световно значение и провеждането на международни културни събития; ▪ Висока образованост на местното население. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Намаляване на лицата в трудоспособна и под трудоспособна възраст; ▪ Отрицателен естествен прираст в резултат на висока смъртност; ▪ Недостатъчна диверсификация на неземеделските икономически дейности; ▪ Влошаване на здравеопазването и предлаганите здравни услуги на територията на МИГ; ▪ Съсредоточаване на заетите лица в средни и големи нефинансови предприятия; ▪ Средната годишна работна заплата на територията на МИГ изостава от тази на областно и национално ниво; ▪ Необходимост от инвестиции във ВиК инфраструктурата за обхващане на цялото население на територията на МИГ в обхвата на ПСОВ и оптимизиране на водоползването от подземните водни ресурси; ▪ Амортизирани и разрушени хидромелиоративни съоръжения.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Изграждане и възстановяването на инфраструктурата от хидромелиоративни съоръжения за напояване и подобряване на управлението на водните ресурси на територията на МИГ; ▪ Насърчаване инвестициите в ДМА; ▪ Възможност за внедряване на ВЕИ инсталации на територията на МИГ; ▪ Възможности за подобряване на икономическата ситуация и увеличаване на заетостта чрез достъпа до европейско финансиране; ▪ Подобряване на здравните услуги; ▪ Привличане на инвестиции на територията на МИГ с цел осигуряване на заетост. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Намаляване на броя на заетите и изостряне на проблема с намиране на квалифицирани кадри, могат да променят инвестиционните нагласи на предприемачите. ▪ Климатични промени – повишена уязвимост от екстремни явления и необходимост от адаптация; ▪ Намаляване на качеството и количеството на предлаганите здравни услуги на територията на МИГ.